

26

WIL

INSCRIPTIONS
BYZANTINES
DE MISTRA

(1re PARTIE: TEXTES)

PAR

GABRIEL MILLET

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

EXTRAIT DU BULLETIN DE CORRESPONDANCE HELÉNIQUE.

TOME 23, 1899

ATHÈNES
TYPOGRAPHIE DE PERRIS FRÈRES
1899

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

α Μ. Clou Stephanos

Homage des
sympathique

G. Millet

BB

INSCRIPTIONS
BYZANTINES
DE MISTRA

(1re PARTIE: TEXTES)

PAR

GABRIEL MILLET

AKADEMIA

AΘΗΝΩΝ

EXTRAIT DU BULLETIN DE CORRESPONDANCE HELLENIQUE
TOME 23, 1899

ATHÈNES
TYPOGRAPHIE DE PERRIS FRÈRES
1899

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

INSCRIPTIONS BYZANTINES DE MISTRA

(Pl. XIV - XXIII)

Les ruines de Mistra ont été l'objet de longues études entreprises au nom de l'École d'Athènes, poursuivies pendant plusieurs années avec le concours de l'École des Hautes Études, de l'Académie des Inscriptions, de la Direction de l'Enseignement Supérieur et de celle des Beaux-Arts (1). Le plan d'un monastère a été dégagé par des fouilles; un musée d'architecture byzantine a été créé; de belles peintures ont été découvertes; enfin, grâce au talent de MM. Eustache, architecte, Yperman, Ronsin et Roumbos, peintres, qui ont collaboré à la reproduction des monuments, les matériaux d'une importante publication archéologique ont été rassemblés.

L'épigraphie de Mistra présente aussi un grand intérêt; elle comprend de véritables documents historiques, chrysobulles, actes épiscopaux, poésies politiques, dont la portée dépasse de beaucoup l'histoire même des monuments. Ces textes demandaient une étude distincte et approfondie; on les a réunis ici. Les inscriptions liturgiques ou iconographiques ont leur place marquée dans la description des églises et des peintures.

M. Zisiou a eu le mérite de publier le premier les inscriptions de Mistra (2). Le recueil de cet érudit pouvait être complété, soit au moyen du *Corpus Inscriptionum Græcarum*, soit surtout avec les copies recueillies par Fourmont au printemps de 1730 (3), encore inédites et dont les originaux ont dis-

(1) Je prie les directeurs et maîtres qui m'ont soutenu et aidé avec une inépuisable bienveillance, MM. Homolle, Monod, Psichari, Perrot, Schlumberger, Liard, Charmales, Roujon, Bayet et Lavisce, d'agréer l'hommage de ma profonde reconnaissance.

(2) Ζησιού, *Σύμμικτα*, Athènes, 1892, p. 18-71.

(3) Le 24 février, il écrivait de Vulcano; de Sparte, il écrivait le 30 avril: « Depuis plus d'un mois je travaille avec 30 ouvriers... » Il était encore à Sparte le 27 mai (*Bib. Nat., Suppl. gr.*, 295, ff. 16 v; 6; 188-9).

paru (1). Un séjour prolongé à Mistra m'a permis de découvrir de nouveaux textes, qui avaient forcément échappé à une simple exploration et d'améliorer des lectures que l'auteur lui-même, embarrassé par la complication de l'écriture ou le mauvais état des documents, ne présentait que sous toutes réserves (2). Enfin il était à souhaiter que des pièces de cette importance fussent reproduites par le dessin ou la photographie (3).

La présente étude comprendra deux parties : la publication des textes et le commentaire. La seconde partie paraîtra ultérieurement.

Ces textes ont été transcrits, dans la mesure du possible, et suivant un système que le commentaire justifiera, avec l'orthographe, l'accentuation et la ponctuation de l'original. On s'est contenté de corriger les fautes évidentes du copiste : on indiquera les additions par des parenthèses ( ), les suppressions par des crochets obliques < > ; quant aux lettres à changer, elles sont signalées dans le texte par des italiques et corrigées dans les renvois. Les crochets carrés [ ] enferment les restitutions ; les doubles crochets [ ] les passages que j'ai lus autrefois et qui depuis ont disparu. Les lectures douteuses sont soulignées.

Les textes sont rangés par groupes topographiques qui répondent à peu près à l'ordre chronologique. On a commencé par les églises de la ville basse, au nord-ouest ; on terminera par les inscriptions du musée et des environs.

Panaghia du Brontochion.

Sur la paroi méridionale du narthex s'ouvre une petite salle, large de 2^m.70, longue de 3^m.05, dans laquelle est ménagé l'escalier conduisant au premier étage. Elle est couverte d'une voûte à forme indécise, coupole surbaissée dont les pendentifs se renflent, ou voûte d'arêtes aplatie vers le sommet. Au

(1) *Bibl. Nat., Suppl. gr.*, 571^A et 855.

(2) Ζησιού, p. 44.

(3) Les dessins qui accompagnent cet article sont l'œuvre de MM. Ronzin et Roumbos, que je suis heureux ici de féliciter et de remercier. J'ai fait moi-même les photographies.

centre de cette voûte, le Christ, dont on ne voit plus que la main droite et le nimbe, bénissait, dans une gloire portée par quatre anges et laissant échapper un rayon vers le sommet de chacune des parois. A l'extrémité de chaque rayon une main tient un parchemin déroulé, muni de son sceau (1). Dans les pendentifs et le long des arcs se déploie une guirlande, et, sous l'aile étendue de chacun des anges, quatre groupes de trois iambes, peints en lettres blanches, se détachent sur le fond bleu sombre. Chacun des parchemins porte un chrysobulle. Le texte des chrysobulles est écrit en brun rouge sur des lignes jaunes que séparent des interlignes verts.

Les chrysobulles sont au nombre de quatre, le plus ancien sur la paroi orientale dans la direction du sanctuaire, le second au sud, le troisième à l'ouest, le quatrième au nord, au dessus de l'entrée. Ce quatrième chrysobulle en recouvre un plus ancien, dont la surface est percée de trous où s'agrippe la seconde couche de stuc, et qui a reparu sur une assez grande étendue. Cette petite salle fournit donc six documents.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

I. *Iambes de la voûte.*

ΑΘΗΝΩΝ

Zisiou, p. 44, nos 25, 26 et 27. — Longueur des lignes, 0^m.43; hauteur, 0^m.03; interlignes, 0^m.03; largeur des lettres, de 0^m.015 à 0^m.02; majuscules régulières, peu de lettres entre les lignes, peu d'abréviations, aucun signe de ponctuation. L'inscription commence près du pendentif sud-est et se poursuit de gauche à droite. Les quatre groupes forment une suite unique. Le second est très effacé.

⋮ χερσι θεϊκαῖς καρδία βασιλέως
τὰ χρυ[σόβουλλ]α τῇ μονῇ δοῦναι τὰδε
χερσιν ἐπαιρόμενος ἀγό[ν]ων νόω[ν]

ἔ . . . φων . . . εἰκότως πάλαι λίαν
[. . . ὑπέ]στη παχώμιος καμάτους
. . . . . μακ . . . μίους

(1) L'un de ces sceaux (paroi nord) a été détaché, il y a plusieurs années, avant la visite de M. Zisiou (p. 43). Les autres ont été détruits, soit par l'effet du temps, soit par la maladresse des voleurs.

θεός ἄρ' ὑπένυξε παλαιολόγοις
αὐτός δ' ὄραται χριστός ἄνωθεν νέμων
τῆς σὲ τεκούσης τὸν πανευκλεῆ δόμον

τοῖς αὐσονοκράτορσι τοῖς εὐσεβέσιν
τὴν εὐλογίαν εἰς διηνεκὲς κύρος
κυρῶν ἀναφαίρετον αὐτῶν τὸ κλέος ⋈

II. *Chrysobulle* (*Andronic Paléologue, 1314-1315*).

ZISIΟΥ, p. 45 -51. Hauteur du document, 2^m·80; largeur, 2^m·42; hauteur des lignes: dans le haut, 0^m·04, dans le bas, 0^m·03; interlignes, 0^m·03 et 0^m·02. (Planche XIV - XV).

Préambule

- 1 ⋈ εἴπερ τι τῶν ἀπάντων χρῆμα κάλλιστον καὶ πρεπωδέ-
στατον τῷ ἐκ θεοῦ βασιλεῖ πρὸς εὐφρημίας καὶ δόξης ὄγκου καὶ
2 τῆς ὀλης ἀρχῆς ἀσφάλειαν τὸ παρεδρεύουσιν αὐτῷ δικαιοσύ-
νην εἶναι κρίσει καὶ ἀληθείᾳ τοὺς λόγους αἰεὶ τῶν διοικουμένων |
3 σῶζουσα(ν)· δίκαιον γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτο θεοφιλὲς ὁ στάθμη τῶν
δικαίων τι[νὰ] μετρεῖ καὶ οὐδαμῶς τὴν τῆς ἰσότητος νόμον δι[α]-
4 διδοῦσάσθιν δεικνύται· σὺν λόγῳ δὲ τὰ πάντα διαίτησιν καὶ
κρίσει βασιλεὺς καὶ . . . . . ὡς τοῦ εἰκότος δεξ . . . . . |
5 καὶ διὰ πάντων ὧν τις ἀν εἰσφέρει δεξιῶν καὶ ὠφελίμων εἰς τὸ
κοινὸν φιλοφρόνως δεξεται· καὶ πάντοθεν ἐφ' ὑψηλοῦ καθήμενος
6 ὡσπερ ἀδέκαστος ἀγωνοθέτης | τῶν ἀρίστων, τοὺς ὅπωςδῆποτε
τὰ βέλτιστα δρῶντας ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς ἀμείψεται προ-
τιθεὶς τὸ καλὸν εἰς τὸ μέσον ἔμμισθον· καὶ διαιρῶν ἐκάστῳ πρὸς
7 τὸ μέτρον οὐ δοκεῖ | κατορθοῦν καὶ γέρας ἄξιον· ἐπεὶ καὶ μόνος
εἰ θέμις εἰπεῖν δύναμιν θεοθεν εἰς τύπον δημιουργίας εἴληφε μετα-
8 ποιεῖν· καὶ ἀλλοιοῦν τὰ τ[ῶ]ν ὑπὸ χεῖρα· | καὶ παράγειν ἐκ ταπει-
νοτέρου σχήματος εἰς καινότερων ὀνομάτων μεταμείψεις καὶ ἀξίων
καὶ ἀρχῶν εὐπρέπειαν· οἷς τὸν αἰῶνα πάντα καὶ συμπαραμένει τὸ
9 κῦδος ἀνα|φαίρετον σῶζον τοῖς ἐξ αὐτῶν τὸ τῆς τύχης σέμνωμα,
καὶ τὸ τῆς μνήμης αὐτοῖς ἐντεῦθεν οὐδόλως σβέννυται· διὸ καὶ
10 παρὰ πάντων ἀμίλλα πρὸς τὸ καλὸν περὶ τὴν ἄσκησιν τῶν ἀξιο-
λόγων ἔργων καὶ φιλοτιμίας καὶ ζῆλος | ἐπαινετὸς ἐγγίνεται πρὸς
ἀθυχιρέτους ἀποδουμένων πόνους, εἰς ἓν τι τέλος χρηστὸν ὀρώντων

- τὴν τῶν εὖ καὶ καλῶς διηγωνισμένων εὐκλειαν· οὐκ οὐκ ἀργῶς
 11 καὶ ἀνειμένως ἐντεῦθεν εἰς ἀρετὴν δάκνειται· νυττόμενοι δὲ | κέν-
 τρω φιλοκαλίας ἀσμένως ὁμοῦ καὶ μάλα θερμῶς τῶν καλλίστων
 ἄπτονται· καὶ χρήσιμοι καὶ κοινωφελεῖς καθίστανται· καὶ αὖξαι δὴ
 καὶ πρόεσιν εἰς ἅπαν τῇ θεοφιλεῖ καὶ θεοκυβερνήτῳ βασιλείᾳ
 12 τῶν κατὰ γνώμην ἐκβασίς· | αὕτη γὰρ ἔννομος ὡς ἀληθῶς ἐπι-
 στασία καὶ τῆς τοῦ θρόνου περιωπῆς κατόρθωσις ἢ δεῖ κρηπίδα
 καὶ θεμέλιον ὑποβεβλῆσθαι πρῶτως τὴν εἰς θεὸν εὐσέβειαν· οὐ
 13 μνημονεύειν μάλλον ἢ τὸν ἀέρα πνέειν χρεῶν· | τῷ χριστῷ κυρίου
 τοῦ ἀληθῶς θεοῦ· πρὸς ὃν ἡ διακόσμησις ὁρατῶν ὡδε πραγμάτων
 καὶ τῶν τελειοποιῶν δωρημάτων ἔφεσις· μαρτύρια δ' ἂν εἶεν ἀντι-
 πάσης στήλης ἐμψύχου τοῦ σφόδρα θεοσεβεῖν, ἢ τῶν ἐκκλησιῶν
 14 ἀπασῶν φροντίς· ἢ περὶ | τοὺς θεῖους καὶ ἱεροὺς σηκοῦς καὶ νεῶς
 καθ' ὅσον ἐγγχωρεῖ φιλοκαλία καὶ πρὸς σύμπαν τῶν εὐπρεπῶν ἐπί-
 δεξις· καὶ πρὸς γε τὸ χεῖρι καὶ γνώμῃ φιλοτιμίῳ τοὺς γνησίους
 λατρευτὰς θεραπεύειν θεοῦ· καὶ τῶν εἰς τὸν πνευματικὸν τεινόν-
 15 των ἔρωτα | τῆς ἀγγελοπρεπείας¹ αὐτῆς πολιτείας ἐξ ὅλης ψυχῆς
 συναίρεσθαι· τοῦτο καὶ πάλαι μὲν τοῖς ἀνω χρόνου πρὸ ἡμῶν βα-
 16 σιλεύουσιν, ἱκανῶς διώκεται· καὶ δ' ἡμετέρα βασιλεῖα, εἰ τοῖς
 ὅλοις | προθυγιαίτερον καὶ ἀξιώτερον εἰς προνοίας λόγον· εἰ γὰρ
 ἐν κυρίῳ μεγαλαυχεῖσθαι χρῆ· τοῦτ' ἐγνώμεν καὶ μεγαλοπρεπῆς εἰς
 βασιλείως εὐκλειαν ἀθάνατον ἀληθῶς καὶ τῶν πιστευομένων διάρκει
 17 διαμονὴν δι' αἰ|ῶνος καὶ τῆς διαδοχῆς ὁμοῦ καὶ τοῦ κράτους
 αὖξησιν, εἰ τὸν ἐνόητα τρόπον σπεύδοντες τὰ θεοφιλῆ ποιοίμεν
 καὶ βασιλικῶ φασὶ τῷ πήχει πάντων διαφέροίμεν εἰς τὴν τῶν
 18 θείων τιμὴν τε καὶ θεραπείαν μηδενί | τὰ πρωτεῖα παραχωροῦν-
 τες φέρεσθαι· ταῦτ' ἄρα καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸ πρῶτον μετὰ παρ-
 ρησίαν ἐλευθερίαν τῶν τῆς μητρὸς ἐκκλησίαν² ἐθῶν θεῖος ἔρωσ
 παντοδαπῆς τὴν καρδίαν ἡμῖν ἀνέφλεξε· καὶ ζῆλος τῆς τῶν θείων
 19 οἰκῶν | καὶ σεμνίων ἀγλαίας καὶ καλλονῆς· καὶ συμβαλλόμεθα τῇ
 χρεῖα ταύτῃ πανταχῇ πλείστον ὅσον καὶ μείζον ἢ κατὰ [παρ' ἡμ]ῶν
 τὸ βοῦλημα· καὶ κόρος οὐδεὶς ἀειδήποτε δεξιᾶν προτεινόντων τοῖς
 20 γινομένης ἔξω κόσμου καὶ τῆς ἐν τούτῳ | σχέσεω(ς) πεπερῶ πνευ-
 ματικῆς ἐργασίας ὑπεριπταμένοις τῶν τῆδε ρεόντων καὶ ἀνω τρέ-

¹ ἀγγελοπρεποῦς.² ἐκκλησίας.

- χουσι· τὸ γὰρ διδόναι τούτοις, δανείζειν εἰς θεὸν καὶ] μᾶλλον ἐν τῷ παραυτίκα λαμβάνειν οἷς ἂν δωροίμεθα· τολμᾷ δ' ἔρεῖν ὁ λόγος ὅτι καὶ συνεργοί πως κατὰ τον τοῦ χριστοκῆρυκος παύ-
- 21 λου | λόγον τελουμέν εἰς οἰκοδομὴν τῆς υγιαινούσης πίστεως· διὰ δὴ ταῦτα, πᾶσι μὲν τὸ μεγαλόδωρον εἰσενεκτέον ὡς ἐρρέθη τῷ λόγῳ· [τοῖς κ]αθ' ἡντιναοῦν εὐδοκιμοῦσιν λειτουργίαν τῶν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν· τοῖς δὲ χριστῷ σύνταξαμένοις καὶ ἀσκητικὴν |
- 22 ἀνηρτιμένης βιοτὴν καὶ μονότροπον, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀοράτων δῦσμενῶν ἐνδεδυμένοις πανοπλίαν, δαψιλεστέραν ποιητέον ἐστὶ τὴν πρόνοιαν· ὅσω μάλιστα καὶ εἰς θεὸν αὐτὸν τὰ τῆς τιμῆς ὁμοῦ καὶ χάριτος διαθέειν· καὶ πολλαπλοῦς παρὰ τῆς ἀνωθεν δεξιᾶς
- 23 ἀντιμετρεῖται | μισθὸς καὶ παντοδαπῆς εἰς ὄνησιν· ἄγρυπνοι γὰρ εἰσιν ἰκέται θεοῦ καὶ πρέσ[[βεις περὶ τῆς τοῦ κράτους καὶ]] τοῦ κόσμου παντὸς συστάσεως· εἰ δὲ δι' ἓν τι καὶ σμικρὸν εὐδοκίμημα παρ' οἰωδῆποτε φαινόμενον ἀμοιβὴν λαμβάνει, τίποτ' ἂν εἰς ἀξιόχρεων
- 24 λο|γισθεῖη χάριν ἔνθα πλείστων καλῶν ἐπιτηδευμάτων σύρροια· καὶ [[οὐ σείρα τις ὡσπερ χρυσέα τῶν ἀξιεράστων]] ἡθῶν καὶ τρόπων οὐχ ἀπλοῦν εἰσφέρειν· τὰς ὅλοις ἀλλὰ πολυειδῆς τὸ χρήσιμον· εὐνοια γὰρ εἰλικρινῆς ἐν τοῦθα πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν
- 25 εὐρεῖται | πρὸ σευομένη καὶ τῆ ἐκκλησία θεοῦ· καὶ ζῆλος καὶ γνώμης εὐθύτης· κὰν τοῖς πράγμασι μετὰ συνέσεως ἐμπειρία· καὶ πόνων καὶ ἰδρώ]]των ἀσκητικῶν γινώσματα· ὧν εἰς ἀνὴρ εἰς μίαν ἀρμονίαν συνάψας, εὐφροσάτα πάντων φαίνεται· ὁ τιμιώτατος
- 26 καθηγούμενος οὗτος | τῆς εἰς τὸν μωζηθρὰν διακειμένης σεβασμίας μονῆς ἀρχιμανδρίτης καὶ π[[ρ[ω]τ[ο]σὺγκελλος [κύρος παχώμιος π]λείστον διὰ ταῦτα δυσω]]πεῖ τὴν εὐσεβῆ βασιλείαν ἡμῶν καὶ κινεῖ σὺν τῷ δικαίῳ τὸ παρ' αὐτῆς φιλόανθρωπον· ἔφθασε μὲν γὰρ προβῆναι πρόσταγμα τῆς βασιλείας μου, καὶ δι' αὐτήν, διά-
- 27 φορα δικαιωμάτων | γράμματα τῆ κατὰ τὸν μωζηθρὰν διακειμένη σεβασμία μονῆ τῆς βασιλείας μου τῆ π[[αρ' αὐτοῦ [ἀνεγερθεῖση τοῦ τιμιωτάτου ἀρ]χιμκνδρίτου καὶ]] πρωτοσυγγέλλου κυροῦ παχώμιου, ἐπ' ὀνόματι δὲ τετιμημένη τῆς πανυπεράγνου ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βρον-
- 28 τοχίου· ἐπεὶ | καὶ ἀρτίως αὐτὸς ἐζητήσατο γενέσθαι ἐπ' αὐτοῖς καὶ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου καθολικῷ τῷ λ[ό]γῳ [[εἰπεῖν καὶ πᾶσαν τιμὴν καὶ πᾶσαν ἀνενοχ]λησίαν καὶ πᾶ]]σαν ἐλευθερίαν ταύ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Considerant

- τη δὴ τῇ σεβασμῖα μονῇ καὶ τοῖς αὐτῇ προσοῦσιν ἐπειδὴ[λ]οῦν καὶ διόριζόμενον· τὰ τῆς τοιαύτης παρὰ κλήσεος αὐτοῦ, ἐτοίμως προσ
- 29 δεξαμένη ἡ βασιλεία μου, ἐπιχορη[γεῖ] | καὶ ἐπιθραβεύει αὐτῷ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον· ΛΟΓΟΝ· αὐτῆς· δι' οὗ κ[[ελευεῖ . . . ἐλευθέραν παντάπασιν εἶναι καὶ ἀνε]νόχλητον]] τὴν εἰρημένην σεβασμῖαν μονὴν τὴν κατὰ τὸν μυζηθρὰν τὴν ἐπ' ὀνόματι τετιμημένην τῆς πανυπεράγνου ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένην του
- 30 βροντοχίου, μετὰ πάντων τῶν προσ|κεκυρωμένων αὐτῇ μετοχιῶν καὶ κτημάτων ἅ καὶ ἔχουσιν οὕτως· [[ζευγηλατεῖον ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ἐκείσε ποταμοῦ τοῦ λεγομένου βρυσιώτου]] ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ δυοφθάλμου μύλωνος· εἰς τὴν τοποθεσίαν τὴν λεγομένην τῶν καλυβιτῶν, γῆν μοδίων ἑκατὸν πενήκοντα·
- 31 ἑτέρα γῆ | ἐν διαφόροις τόποις, μοδίων καὶ αὕτη ἑκατὸν πενήκοντα· ἀμ[πελ]ῶνες· δέν[[δρα ἐλαϊκὰ· καὶ ἕτερα ὀπωροφόρα διάφορα· πάροιχοι ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ μυζηθρᾶ ἐν διαφόροις τό]]ποις· μύλων δυόφθαλμος· [ἀγρίδιον τὸ εἰς τὸν τόπον καλούμενον τοῦ φιλητοῦ, τὸ λεγόμενον δραγοδιαστὸν ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ μετὰ
- 32 | τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων· παροιῖαι τέσσαρες, εἰς τῆν δέλθιναν μονῆριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου δημοτίου καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ πελάτου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων· μετώχιον εἰς [ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου] καὶ πανευφήμου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἰωάννου τοῦ θεολόγου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ καυσαλοῦ, μετὰ τῶν | ἐν αὐτῷ παροιῶν· ἀμπελίων· χωραφίων· δένδρων ἐλαϊκῶν [καὶ ἑτέρων καρποφόρων· καὶ μυλώνων· ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον ἡ καλογωνία, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροιῶν καὶ τῶν ἐκείσε] χωραφίων καὶ λοιπὸν δικαίων· ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἀυλακίου ὕδατος οὐπερ λαμβάνει τὸ μέρος τοῦ τοιοῦτου με-
- 34 τοχίου | ἀπὸ τοῦ ἐκείσε ποταμοῦ τοῦ γεφυράτου, δι' ἀρδεῖαν τῶν τοιοῦ[των] χωραφίων· ἀγρίδιον τὸ καλούμενον μιτάτοβα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων· ἕτερον μετόχιον περὶ τὸ ἔλος τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου βασιλείου μετὰ τῶν ἐν] αὐτῷ παροιῶν· χωραφίων· καὶ μυλώνων· εἰς τὸ μουχλίων· ἕτερον
- 35 μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον | τῶν ἁγίων θεοδώρων καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ βροντοχίου, μετὰ [τῶν προσόντων αὐτῷ χωραφίων· παροιῶν· ἔτι δὲ καὶ μύλωνος· ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα

Énumération
des biens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

- τιμώμενον τοῦ ἁγίου νικολάου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ μολοχοῦ, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ] ὧν κέκτηται χωραφίων· καὶ ἕτερον μονύδριον εἰς τὴν ἀνδροῦσαν, εἰς ὄνομα τι-
- 36 μώμενον | τῶν τιμίων ἀρχιστρατῆγων τῶν ἄνω δυνάμεων [καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ λιγύδη, μετὰ τῶν δικαίων αὐτοῦ· ταῦτα πάντα πάσης ἀνώτερα ἐπήρειας καὶ πάσης ὀχλήσεως καὶ παντὸς διασεισμοῦ διατηρηθήσονται τῇ ἰσχύϊ καὶ δ]υνάμει τοῦ παρόντος
- 37 χρυσοβούλλου· ΛΟΓΟΥ· τῆς βασιλείας μου· | καὶ οὔτε παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς εὐρισκόμενον¹ εἰς καθολικὴν καὶ περιέχουσαν κεφαλὴν τῆς κατὰ τὴν πελοπόννησον ἀπάσης χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου, οὔτε παρὰ τινος ἄλλου τῶν ἐν αὐτῇ μερικῶς κ]ατὰ τόπους κεφαλατικευόντων, οὔτε παρὰ τοῦ
- 38 τὴν χρηματικὴν | καθολικὴν ἐνοχὴν τῶν ἐκέισε δημοσιακῶν δουλειῶν ἔχοντας, [οὔτε παρὰ τινος ἄλλου τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐνόχων, οὔτε μὴν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ τοιαύτῃ γῶρα ποιήσασθαι, ὑπ]οστήσεται ἢ αὐτῇ μονῇ, ἢ τὰ προσόντα αὐτῇ μετόχια κτήματά τε καὶ
- 39 | πράγματα, οἵαντινα ἀφαιρέσιν ἐπήρειαν κατατριβὴν ὅλως ὀχλῆσιν καὶ ἐπίθεσιν· παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα ταύτῃ βούλεται ἡ βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι· [...] καὶ
- 40 τῶν | ἄλλων ἀπάντων, ἔξει ἐπ' ἀδείας ἀπαιτεῖν ἀπ' αὐτῆς δ[ὴ τῆς μονῆς καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ ..... ἢ ἄλλο τι] τῶν ἀπάντων
- 41 εἶδος· προξενοῦν ὄλω(ς) ζημίαν, ἢ κατατριβὴν αὐτῆς² | ἢ καταναγκάζειν καὶ καθέλικην εἰς ἀγγαρείας τὸ [μέρος αὐτῶν· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπαγαγεῖν ἐπηρεάστικόν βουλευθεῖς ποτὲ τὸν ἐξῆς χρόνον αὐτῇ δὴ τῇ εἰρημένη σεβασ]μι[α] μονῇ καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ, ὡς ἀθροιστικῆς τῆς ἡμετέρας προσταγῆς καὶ θελή | -
- 42 σεως καταδικασθήσεται· ὅτι δὴ τελείως αὐτὴν ἐλευθερά[ν] βούλεται καὶ ἀνενόχλητον καὶ ἀνεπηρέαστον ἡ βασιλεία μου διατηρεῖσθαι· καταλογιζομένη, ὡς τῆς βασιλείας ἡμῶν μονὴν· καὶ τιμῆς ἐντ]εῦθεν καὶ κυβερνήσεως τῆς προσηκούσης ἀξιουμένην·
- 43 ἔτι γε μὴν σὺν τούτοις, οὐδὲ παρ' αὐτῶν | τῶν ἀποστελλομένων ἐ]κέισε πατριαρχικῶν ἐξάρχων, [γενήσεται τις κατατριβή,

¹ εὐρισκόμενων.² αὐτοῖς.

Immunités

Privilèges ecclésiastiques

- τῇ τοιαύτῃ σεβασμῖα μονῇ ἢ ζημίᾳ· οὔτε ἀπαίτησις οὔδε]μί[α]·
 οὔτε ἐπιβαλοῦ[σιν α]ὐτῇ, ἢ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ, ὥστε κατατρι-
 44 θὴν ὅλως καὶ ζημίαν τινὰ | προξενεῖν ἐν αὐτοῖς· πατριαρ-
 χικὴ μὲν γὰρ ἡ μονὴ καὶ ἐστ[ι], καὶ ἔσται, καὶ κατὰ τὴν ἐκκλη-
 σιαστικὴν ἔνθεσμον τάξιν, ὑπὸ ἀρχιερατικῆν] πνευματικὴν [ἐ]πι-
 στασίαν ταττομένη, ἔξ[ει μὲν ἐπι]στασίαν ὡς εἴρηται πατριαρχι-
 45 κὴν, καὶ μνήμη συνήθης τοῦ πατριαρχικοῦ ὄνομματος | ἐν ταῖς
 κατ' αὐτὴν ἱεροτελεστίαις ἐσειται· καὶ πν[ευματικῆ ἀνάκρισις ἐν
 πράγμασι κινουμένοις, ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως] ἀξίους· οὐ μὴν
 τὰ τοιαῦτα ἐξετάζειν καὶ [ἐπικ]ρίνειν καὶ διευλυτοῦν ἄδειαν ἐξου-
 46 σιν ἐν αὐτῇ, οἱ εἰρημένοι πατριάρχικοι ἔξαρχοι· | ἀλλὰ ἡνῖκα τι
 τοιοῦτον ἐπισυμβαίνει τῇ τοιαύτῃ μον[ῇ διακρίσεως πνευματικῆς
 καὶ ἐξετάσεως χρῆζον, εἰς αὐτὸν δὴ τὸν εὐρισκόμενον τνικαῦτα
 ἀγιώτατον πατριάρχην οἰκουμενικὴν εἰς τὴν ἀγιωτάτην μεγάλην
 47 τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, κατανήσει τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέ[σεως καὶ
 παρ' αὐτοῦ ἐξετασθήσεται, καὶ τὴν ὀφειλομένην ἔξει καλὴν κατά-
 στασιν, κατὰ τὴν τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν νόμων τάξιν καὶ παρακείμε-
 σιν· ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἡγουμενέβιον ἐν αὐτῇ, ἀδιάσειστος ὀφείλει
 καὶ ἀνενόητος διεἰπάγειν τὰ κατ' αὐτὴν καὶ τοῦτο πάντα]·
 48 ἔσται τὸ ἀνενοήτων αὐ[τῶ] καὶ ἀπρόσκαπτον, διόλης αὐτοῦ τῆς
 ζ[ω]ῆς· [καὶ τὴν καλὴν ταύτην προστασίαν καὶ διεξαγωγὴν τῆς
 τοιαύτης σεβασμῖας μονῆς, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων παρασαλεύσει καὶ
 ἀνατρέψει]· ἄλλως [γὰρ οὐκ ὀφείλει μ]εθίστασθαι τῆς ἡγουμενίας
 καὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας, εἰ μὴ πως ἀναφανείη
 49 | προδήλως κατεγνωμένος καὶ ταύτης ἀνάξιος· αὐτὴν γε μὴν
 τὴν [πνευματικὴν προστασίαν, τῆς τοιαύτης σεβασμῖας μονῆς, καὶ
 τὴν ἡγουμενίαν οὕτως ἀναδέξεται ὁ μέλλων ἐπὶ ταύτης γενήσε-
 σθαι· ἐκλεχθήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐ]τῇ πάντων ἀσκουμένων μο-
 50 νυχῶν ὁ δοκιμαζόμενος ἄξιος· εἴτα μετὰ τινων | μοναχῶν, ἀνα-
 δρχμεῖται ἐνταῦθα εἰς τὴν θεομεγάλη[ντον, θεοφύλακτον, καὶ θεο-
 δόξαστον κωνσταντινούπολιν· καὶ κατὰ τὸ εἶδος παραδεχθεὶς
 παρὰ τοῦ τνικαῦτα ἀγιωτάτου] πατριάρχου, οὕτω δὴ παρ' αὐ-
 51 τοῦ καὶ τὴν σφραγιδα δέξεται τῆς ἡγουμενίας κα[τὰ] | τὴν πνευ-
 ματικὴν θεῖαν καὶ ἔννομον τάξιν καὶ συνήθει[αν· καὶ λοιπὸν,
 ἐξῆς ἐγχειρισθήσεται αὐτῶ παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ τοῦτο
 κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν· καὶ δικανικίον σύμ]βολον

Droits et nomina-
tion de Phigou-
mène

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Conclusion

- τοῦτο παριστῶν εἰς ἐπιδηλον πάντως, ὡς ἡ μονὴ βασιλικὴ καὶ
 52 ταῖς | ἄλλ[αι]ς συναριθμεῖται βασιλικαῖς μοναῖς· καὶ καθόλου [γε
 εἶπειν, καὶ τιμῆς καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἀνενοχλησίας πάσης ἐπαπο-
 λαύειν αὐτὴν θεσπίζει ἡ βασιλεία μου· καθ' ὃ περὶ τούτων ἀπάν-
 των· καὶ ὁ διαληφθεὶς χρυσόβουλλος] ΛΟΓΟΣ τῆς βασιλείας μου
 53 διατάττεται εἰς γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὄλων ὡς | διαλαμβάνει βε-
 βαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ δ[ια]μ[ονήν] ἀσάλευτον· ἐπεχορηγήθη
 καὶ ἐπεβραβεύθη αὐτῇ καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος ΛΟΓΟΣ τῆς
 βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα . . . . τῆς νῦν τρεχούσης
 δεκάτης τρίτης ἑνδικ[τιόνο]ς· τοῦ ἐξακισχιλιοστοῦ· ὀκτακοσιοστοῦ
 54 εἰκοστοῦ τρίτου ἔτ[ους]· | ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεο-
 πρόβλητον ὑπ[εσημῆ]νατο κράτος. ✠ ΉΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ ΧΘ
 ΤΩ ΘΩ ΠΙΣΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΠΝΤΟΚΡ]ΗΤΩΡ ΡΩ-
 ΜΑΙΩΝ Ο ΠΑΠΑΙΟΛΟΓΟΣ

Le chrysobulle à partir de la ligne 29 (ζευγηλατεῖον ὄπερ) est, sauf en un passage (l. 39-40), identique au suivant. Il n'était donc pas difficile de combler l'énorme lacune qu'il présente et qui depuis ma première lecture s'est considérablement agrandie.

III. *Chrysobulle* Michel IX, août 1319).

ZISIOU, p. 51-57. Haut., 2^m·65; larg., 2^m·75; haut. des lignes, 0^m·03; interl., 0^m·015; larg. des lettres, entre 0^m·01 et 0^m·025. (Planche XVI XVII).

Préambule

- 1 —|— οὐδὲν οὐδενὶ τοσοῦτον κόσμου καὶ σπουδῆς μετέχειν ἔδο-
 ξεν, ὡς τῇ βασιλείᾳ μου καὶ δι' εὐχῆς καὶ διὰ φ[ι]λο[τ]ιμ[ι]α[ς]
 2 πάσης γίνεται, τῷ ἀγίῳ μου | αὐθέντι καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ
 αὐτῆς, ταυτὰ φρονεῖν, ταυτὰ φθέγγεσθαι· τῶν αὐτῶν καὶ βου-
 λευμάτων καὶ θεσπισμάτων ἀπρὶξ ἔχεσθαι, σὺν αἰδοῖ πάση καὶ
 3 φίλτρῳ τῷ γιγνομένῳ· | ἐν ᾧσπερ μία τις συμφωνία καὶ κράσις
 μουσική, χηρὶ θεοῦ καὶ δυνάμει καλῶς ἡρμοσμένη, καὶ διὰ βίου
 παν[τός] κινουμένη, [ἐγ]κο[σ]μί[ως] τε καὶ ἐμμελῶς ἡ βασιλεία
 4 ἡμῶν ἄγοι τε καὶ διευθύνει πρὸς τὸ | βέλτιστον, ἡμέρας¹ τε καὶ
 ὁμαλῶς λεαίνουσα, τὰ τοῦ εὐσεβοῦς τε καὶ χριστιανικοῦ πληρώ-
 ματος, καὶ πολιτεύματα καὶ ἠθικὸν βίον, καὶ πράγματα· καὶ μη-
¹ ἡμέρας.

5 δὲν εἰκῆ μηδ' ἀτάκτως, μηδ' ἀμούσως ὡς εἰπεῖν καὶ ἐμμελῶς¹
 εἶη φερόμενον· ἀλλ' εὐδοκία μία, καὶ χεὶρ ἄμαχος μία θεοῦ
 παντοκράτορος, διὰ μιᾶς καὶ γνώμης καὶ γλώττης συμφώνου, τῆς
 6 βασιλείας ἡμῶν, | τῶν κοινῶν, καὶ πόλεων καὶ πραγμάτων, καὶ
 ἀνθρώπων ἀντέχοιτό τε καὶ συναίροίτο, προϊσταμένης τῆς παν-
 ἀχράντου καὶ παναμ[ώ]μου δεσποίνης καὶ θεομήτωρος[ος]· οὕτω μὲν
 7 οὖν τῆ βασιλεία μου, οὔτε | φιλοτιμότερον, οὔτε θεοφιλέστερον,
 οὔτ' ἄλλως ἥδιον καὶ σεμνότερον, οὔτ' ἔστιν, οὔτε δέδοκται, ἀλλ'
 ἢ διὰ πάντων, πονεῖν τε, καὶ διερευνεῖσθαι καὶ ζητεῖν, ὅσον οἶόν
 8 τε, αἰδῶ τὴν προσήκουσαν, | καὶ φίλτρου περιουσίαν, καὶ θερα-
 πείας ὁδὸν ἄπασαν, εἰσφέρειν· γνώμης τε καὶ φρονήματος, καὶ
 ἐπιταγμάτων τῶν αὐτῶν ἔχασθαι, τῷ ἀγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ βα-
 9 σιλεῖ τῷ πατρὶ τῆς βασιλείας μου· πάντα θεοσεβῶς, πάντα | φι-
 λοτιμῶς, πάντα ἐβεργετικῶς· πάντα κοινοφελῶς, πραγματευομένῳ
 καὶ πράττοντι· ὅτι δὲ καὶ ἀνδρῶν, τῶν τεθνεῶτα βίον ἐλομένων,
 10 καὶ γῆς ἀποκαίχωρηκότων, ἔτι ζώντων καὶ τιμῶντων | ἀρετῆν·
 καὶ θεῷ προσωκειωμένων τὲ καὶ συντημένων, αἰτήσεις ἡμέρωσ δέ-
 χασθαι καὶ εἰς πέρας ἄγειν, θεοφιλέστατον ἔμοι καὶ βασιλικώτα-
 11 τον ἂν εἶη, τίς ἂν ἀμφισβητήσειεν, | ἢ τις οὐκ ἂν σφόδρα ὀμο-
 λογήσειε καθόπως μὲν γὰρ εἰπεῖν, φιλοτιμία πάσαι· καὶ εὐε-
 γεσίαι· καὶ διαδόσεις· καὶ χάριτες· καὶ δῶρα· βασιλευσιν οἰκειότατα·
 12 οὐ γὰρ ἐξίστα[ν]τ[αι]· οὐ δ[ι]αφ[ο]ροῦνται τῶν διδ[ο]μένων· | ἀλλ'
 ἀπλῶς ἔχοντες πρὶν ἑτέροις χαρίσασθαι, διπλῆν τινα, καὶ πολ-
 λαπλῆν καρποῦνται τὴν κτῆσιν· χαρισάμενοι, οἱ εἰκὸς χαρίσασθαι·
 καὶ οὕτω δίδοντες, προσλαμβάνουσι· δόξης τὲ καὶ φιλοτιμίας κέρ-
 13 δος ἀποκομιζόμενοι· καὶ κατὰ τοὺς γεωργούς, πλείους τοὺς καρποὺς
 ἀπολαμβάνοντες· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει τὰ κοινὰ καὶ μεγάλα φιλο-
 τεχνήματα, τοῦ διακόσμου τούτου, χεὶρὶ πλουσιωτάτῃ θεοῦ δη-
 14 μιουργούμενα· καταπέμπων μὲν ἄν[ω]θεν | ἥλιος ἐκάστοτε τὴν
 ἀκτίνα, οὐδέποτ' ἐφωράθη, ἐλάττω ταύτην ἀφίεις· γῆ δὲ ταύτην
 δεχομένη καὶ τὰς παρ' αὐτῆς ἀνίσχουσα γονὰς, εἰς δένδρων με-
 15 γέθη καὶ φυτῶν ὄραν, καὶ καρπῶν ἀπάντων φορὰν, οὔτε τοῦ με|
 γέθους, οὔτε τῆς δυνάμεως, πενίαν τινὰ ἥσθετο, ἐκ τῆς οὕτω δα-
 ψιλοῦς χορηγίας, ἐπιχωριάσασαν αὐτῇ· οὐκ οὐκ οὐδὲ βασιλέως χεὶρ,
 διὰ πάντων τὴν παρ' αὐτῆς ἀκτίνα, δαψιλῆ θεοῦ πέμποντος ἀφι-

¹ ἀμελῶς.

- 16 εἶσα, πᾶσι τοῖς ἐν χρεία καθισταμένοις, οὐκ ἀμποτ' ἀπορήσειεν-
οὕτω μὲν οὖν ἅπασιν τοῖς ἀρχομένοις καὶ δεομένοις, δῶρα καὶ χά-
ριτας ἀφικνεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ θεοῦ βασιλέων, καὶ φιλοτιμίαν
- 17 ἔχει, καὶ κέρδος μέγιστον· μάλιστα | δὲ ὅταν οἱ τὰς αἰτήσεις
ποιούμενοι θεῶ τὸν αὐτῶν βίον καθιερῶσαντες, ἀντάλλαγμα καὶ
ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, τὸν ἐκείθεν τῆς χρηστότητος πλου-
18 τον, κομίζωνται τε καὶ διαχέωσιν· οὐδὲ γὰρ εὐλογον, | τοὺς μὲν,
ἀϋπνοτάτοις ὄμμασι πρὸς τὸν πανόπτην ὀφθαλμόν τε καὶ φύλακα
βλέποντας, καὶ βασιλεῦσι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἔλεων θεὸν ἀπερ-
γάζεσθαι· τοὺς δὲ, πρὸς τὰς αὐτῶν αἰτήσεις ἐχομένας τοῦ προσή-
19 κοντος καὶ δικαίου, | μὴ φιληκόως, μὴδὲ προσηνώως εχειν· καὶ θεοῦ
μὲν ὄτα συμπαθῆ καὶ φιλάνθρωπα, πρὸς τὰς αὐτῶν ἀνοίγνυσθαι
φωνάς, βασιλέων δὲ ἀκοὰς θύρας ἐπιτιθέσθαι, πρὸς τὰς τούτων
- 20 *Considerant* προσιούσας ἱκετηρίας· ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἅγιος μου | αὐθέντης καὶ
βασιλεὺς ὁ πατὴρ τῆς βασιλείας μου, ἀρετὴν εἶπερ τις τῶν πρό-
τερον βασιλέων, καὶ πάντων μάλιστ' ἀνθρώπων, καὶ σεβόμενος
καὶ τιμῶν, ἔφθασε μὲν ἐπὶ πολλοῖς προστάγμασι τε καὶ διαφόροις
21 δικαίωμασι, καὶ χρυσοβούλλοις | λόγους ἐπιβραβεύσας, ἐπικυροῦν
ταῦτα, τῇ κατὰ τὸν μυστήριον διακειμένη σεβασμῖα μονῇ τῆς
βασιλείας ἡμῶν καὶ ἐπ' ὀνοματι σετιμημένη τῆς πανύπερῶντου
22 δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς ὀδηγητρίας, καὶ ἐπικεκλημένη
τοῦ βροντοχίου; δια τὴν ἀρετὴν τε καὶ τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν
τοῦ ἀνεγείραντος καὶ συστήσαντος ταύτην; τιμιωτάτου μεγάλου
πρωτοσυγκέλλου τῆς πελοποννήσου κυροῦ παχωμίου· ἐπεὶ δὲ ἔ-
23 τοιούτος | καὶ τὴν βασιλείαν μου κατα το παρὸν ἠτῆσατο καὶ
παρεκλήτευσεν ἵνα τύχη καὶ παρ' αὐτῆς χρυσοβούλλου συμφω-
νοῦντος καὶ συνέπιστηρίζοντος τὴν εὐδοκίαν καὶ τὸν ὀρισμὸν καὶ
24 τοὺς χρυσοβούλλους λόγους τοῦ ἁγίου | μ[ου] αὐθέντου καὶ βασι-
λέως τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας μου; τὴν τοιαύτην αἴτησιν καὶ
παράκλησιν αὐτοῦ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγκέλλου τῆς
πελοποννήσου κυροῦ παχωμίου· ἐτοιμῶς προσδεξαμένη ἡ βασι-
25 λεία | μου, τὸ μὲν δια τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ πνευματικὴν πολιτείαν
καὶ ἀγωγὴν καὶ ἀσκητικὴν ἐν τοῖς κατὰ θεὸν ζῆν ἐλομένοις εὐδοκί-
κίμησιν, καὶ τῶν¹ [ὕ]περ τῶν κοινῶν πραγμάτων ζῆλον, καὶ καθαρὰν
26 καὶ διάπυρον εὐνοίαν ἣν τρέφει πρὸς τὴν | βασιλείαν μου; μάλι-

¹ τὸν.

- στα δὲ καὶ διὰ πάντων, συνάδειν τὲ καὶ συμφωνεῖν καὶ συμφέγγεσθαι, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς εὐδοκεῖν, βουλομένη καὶ σπεύδουσα πάντα τρόπον ἢ βασιλεία μου; τῷ ἁγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ βασι-
- 27 λεί τῷ πατρὶ | αὐτῆς, τὸν παρόντα χρυσοβούλλον [ΔΟΓΟΝ] ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῷ. δι' οὐ προστάσει καὶ διορίζεται καὶ ἢ βασιλεῖα μου κατὰ τὴν περίληψιν τῶν προσόντων τῇ διαλη-
- 28 φθείσῃ σεβασμῖα μονῇ τῆς βασιλείας | ἡμῶν. τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς ὀδηγητρίας, καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βροντοχίου χρυσοβούλων λόγων τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἔλευ-
- 29 θέραν παντάπασιν | εἶναι καὶ ἀνενόχλητον, μετὰ πάντων των προσκεκυρωμένων αὐτῇ μετοχιῶν καὶ κτημάτων ἃ καὶ ἔχουσι κατὰ μέρος οὕτως. ζευγηλατεῖον ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ἐκεῖσε
- 30 ποταμοῦ τοῦ λεγομένου βρυσιώτου ὅσον | καὶ οἶον ἐστὶ. μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ δυσφθάλμου μύλωνος. εἰς τὴν τοποθεσίαν τὴν λεγομένην τῶν καλυβιτῶν, γῆ μωδιῶν ἑκατὸν πενήτηκοντα. ἑτέρα γῆ ἐν διαφόροις τόποις, μωδιῶν καὶ αὐτῇ ἑκατὸν πενή-
- 31 τήκοντα. ἀμπε|λῶνες δένδρα ἐλαϊκῶν καὶ ἑτέρα ὀπωροφόρα διάφορα. παροῖκοι ἐν τῇ περιόχῃ τοῦ αὐθέντου, ἐν διαφόροις τό-
- 32 πνοις. μύλων δυσφθαλμος. ἀγρίδιον τὸ εἰς τὸν τόπον καλοῦμενον τοῦ φιλητοῦ, τὸ λεγόμενον τὸ δρα | γοβιαστόν, ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. παροῖκοι τέσσαρες εἰς τὴν δέλβιναν. μονύδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου δημητρίου καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ πελάτου. μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσ-
- 33 καθημένων. με|τόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου καὶ παννεύφημου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἰωάννου τοῦ θεολόγου καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ καυσαλοῦ, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων. ἀμπελίων. χωραφίων. δένδρων ἐλαϊκῶν. καὶ ἐτέρων καρποφόρων. καὶ
- 34 μυλώνων. ἕτερον | μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον [ἡ] καλογωνία, μετὰ των ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ τῶν ἐκεῖσε χωραφίων καὶ λοιπῶν δικαίων. ἔτι δὲ καὶ τοῦ αὐλαχίου ὕδατος οὐπὲρ λα[μβ]άνει τὸ μέρος τοῦ τοιοῦ-
- 35 τ[ου] | μετοχίου ἀπὸ τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ γεφυράτου, δι' ἀρδείαν τῶν τοιοῦτων χωραφ[ίω]ν. ἀγρίδιον τὸ καλοῦμενον μι[τ]άτοβα, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. ἕτερον μετόχιον περὶ τὸ ἔλος τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου βασιλείου μετὰ

Énumération
des biens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΔΕΛΦΙΝΩΝ

- 36 τῶν ἐν αὐτῷ | παροίκων, χωραφίων καὶ μυλώνων· εἰς το μολχλίον ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῶν ἁγίων θεοδώρων καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ βροντόχι¹, μετὰ τῶν προσόντων αὐτῷ χωραφίων· παροίκων· ἔτι δὲ καὶ μύλωνος· ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα
- 37 τιμώμενον τοῦ | ἁγίου νικολάου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ μολοχοῦ, μ[ετὰ] τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ ὧν κέκτηται χωραφίων· καὶ ἕτερον μονούδριον εἰς τὴν ἀνδροῦσαν εἰς ὄνομα τιμώμενον τῶν τιμίων ἀρχιστρατήγων τῶν [ἄ]νω δυνάμεων καὶ [ἐ]πιλεγόμενον τοῦ λιγύδη, μετὰ | τῶν δικαίων αὐτοῦ· ταῦτα πάντα πάσης ἀνώτερα ἐπηρείας καὶ πάσης ὀχλήσεως καὶ παντὸς διασεισμοῦ διατηρηθήσονται, τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει του παρόντος χρυσοβούλου ΛΟΓΟΥ τῆς βασιλείας μου· καὶ οὔτε παρὰ τῶν κατὰ | κερουῦς εὑρισκομένους² εἰς καθολικὴν καὶ περιέχουσαν κεφαλὴν τῆς κατα τὴν πελοπόννησον ἀπάσης χῶρας καὶ τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου, οὔτε παρὰ ἄλλου τῶν ἐν αὐτῇ μερικῶς κατὰ
- 40 τόπους κεφαλατικευόντων, | οὔτε παρὰ τοῦ τὴν χρηματικὴν καθολικὴν ἐνοχὴν τῶν ἐκείσε δημοσιακῶν δουλειῶν ἔχοντος, οὔτε παρὰ τινος τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐνόχων, οὔτε μὴν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἀπογραφικῶν δουλειῶν ἐν τῇ τῆ αὐτῆ χῶρα ποιήσασθαι, ὑπεστήσεται, ἢ ἡ αὐτὴ μονῆ, ἢ τὰ [προσόνητα]
- 41 | αὐτῇ μετόχια, κτήματα τε καὶ πράγματα, οἵανδῆτινα ἀφέρεσιν ἐπηρείαν, κατατριβὴν ὅλως ὀχλήσιν καὶ ἐπίθεσιν· παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα ταύτη βούλεται καὶ ἡ βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι κατα πάντα, ἀδιᾶσειστά τε καὶ ἀναπόσπαστα·
- 42 ἔτι δὲ καὶ ἀνώτερα ἀγγαρ[είας καὶ] | δειμοσιακῶν ἐπηρειῶν τε καὶ συζητήσεων· ἤγουν δόσεως ἐννομίου καὶ καταθέσεως βρωσίμων καὶ ποσίμων εἰδῶν [·ἀλ]λὰ δὴ καὶ ἐτέρας εἰσπράξεως, κατὰ χόρας ἐπερχομένης· καὶ οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἢ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἔξει ἐπ' ἀδείας ἀπαιτεῖν ἀπ' αὐ[τῆς] δὴ τῆς
- 43 μονῆς] | καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ τοιοῦτόν τι, ἢ ἄλλό τι τῶν ἀπάντων εἶδος, προξενοῦν ὅλως ζημίαν ἢ κατατριβὴν αὐτ[οῖς], ἢ [κατα]ναγκάζειν καὶ καθέλκην εἰς ἀγγαρείας τὸ μέρος αὐτῶν· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτόν τι ἐπαγαγεῖν ἐπηρεάστικόν βουλευθεῖς ποτὲ
- 44 τὸν ἐξῆς [χρόνον αὐτῆ] | δὴ τῇ εἰρημένη σεβασμῖα μονῆ καὶ τοῖς

¹ βροντοχίου. Voyez une faute analogue, IV, 8

² εὑρισκομένων.

- προσοῦσιν αὐτῇ, ὡς ἀθετητῆς καὶ τῆς παρούσης τῆς βασιλείας μου προσταγῆς καὶ θελήσεως, καταδικασθήσεται· πρὸς τούτοις, ὀφείλουσιν κατέχειν [οἱ ἐν αὐτῇ μοναχοὶ ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασει-
- 45 στως· ἔτι δὲ καὶ ἀνα[προσπάστως ὅλως] | καὶ ὅσους δυνηθῶσι προσ-
αγαγεῖν ἐλευθέρους ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν λατίνων, καὶ προσκαθίσαι
εἰς τὸν τόπον αὐτῶν· ἀλλὰ δὴ καὶ ὅσον φθάσωσι συστήσασθαι καὶ
βελτιῶσαι, ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κτήμασιν αὐτῶν· ἔτι δ[ὲ] τελείως
- 46 αὐτὴν ἐλευθέραν βού[λεται καὶ ἀνενόχλητον] | καὶ ἀνεπηρέαστον,
καὶ ἡ βασιλεία μου διατηρεῖσθαι· καταλογιζομένη, ὡς τῆς βασι-
λείας ἡμῶν μονῆν· καὶ τιμῆς ἐντεῦθεν καὶ κυβερνήσεως τῆς προσ-
ηκούσης ἀξιουμένην· ἀλλὰ μὴν σὺν τούτοις, οὐδὲ παρ' αὐτῶν
- 47 κατατριβῆ, τῇ τοιαύτῃ σεβασμῖα μο[νῆ ἢ ζημίαι·] | οὔτε ἀπαί-
τησις οὐδεμία· οὔτε ἐπιβαλοῦσιν αὐτῇ ἢ τοῖς προσού[σιν] αὐτῇ·
ὥστε κατατριβὴν ὄλ[ως καὶ] ζημίαν τινὰ· προξενεῖν ἐν αὐτοῖς·
πατριαρχικὴ μὲν γὰρ ἡ μονῆ, καὶ ἔστι· καὶ ἔστι· καὶ κα[τὰ] τὴν
ἐκκλησιαστικὴν ἔνθεσμον τάξιν, ὑπο ἀρχιερατικὴν πνευματικὴν
- 48 ἐπίστασιαν ταττομένη, ἔξει μὲν, ἐπίστασιαν ὡς ἐροῦται | πατρι-
αρχικὴν καὶ μνήμη συνήθης τοῦ πατριαρχικοῦ θronoυ, ἐν ταῖς
κατ' αὐτὴν ἱεροτελεστικαῖς, ἐσειτάι· καὶ πνευματικῇ ἀνάκρισις ἐν
πράγμασι κινουμένοις, ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως ἀξίους· οὐ μὴν
τὰ τοιαῦτα ἐξετάζειν καὶ ἐπικρίνειν, καὶ διελυτοῦν, ἄδειαν ἐξου-
49 σιν ἐν αὐτῇ οἱ εἰρη[μένοι πατριαρ] | χικοὶ ἐξαρχοὶ· ἀλλὰ ἥνικα τί
τοιούτον ἐπισυμβαίνοι, τῇ τοιαύτῃ μονῇ διακρίσεως πνευματικῆς
καὶ ἐξετάσεως χρῆζον, εἰς αὐτὸν δὴ τὸν εὐρισκόμενον τηνικαῦτα
ἀγιώτατον πατριάρχην οἰκουμενικόν, ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ τοῦ
θεοῦ ἐκκλησία καταντήσει τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως· καὶ παρ' αὐ-
50 [τοῦ ἐξετ]ασθήσεται· καὶ τὴν ὀφειλομένην ἔξει καλὴν κατ[ά]στ[α]-
σιν, κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων, τάξιν καὶ παρα[κέλε]υσιν·
ἀλλὰ μὴν, καὶ ὁ ἡγουμενεύων ἐν αὐτῇ, ἀδ[ι]άσειστος ὀφείλει καὶ
ἀνενόχλητος, διεξάγειν τὰ κατ' αὐτὴν· καὶ τοῦτο πάντως, ἔσται
τὸ ἀνενόχλητον αὐτῷ καὶ ἀπρόσκοπον, δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς·
- 51 καὶ τὴν καλὴν ταύτην [προ]στασίαν καὶ διεξαγωγὴν τῆς τοιαύ-
της σεβασμῖας μονῆς, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων παρασαλεύσει καὶ ἀνα-
τρέψει· ἄλλ[ω]ς γὰρ οὐκ ὀφείλει μεθίστασθαι τῆς ἡγουμενείας, καὶ
τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας, εἰ μὴ πως ἀναφανεῖη προ-

Privileges ecclé-
siastiques

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Droits et nomina-
tion de l'highou-
mène

52 δήλως κατεγνωσμένος, καὶ ταύτης ἀνάξιος· αὐτὴν γε μὴν τὴν
 πνευματικὴν προστασίαν, τῆς τοιαύτης σεβ[ασμίας] | μονῆς, καὶ
 τὴν ἡγουμενείαν οὕτως ἀναδέξεται ὁ μέλλων ἐπὶ ταύτης γενήσε-
 σθαι· ἐκ[λεχθ]ήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων ἀσκουμένων μο-
 ναχῶν, ὁ δοκιμαζόμενος ἄξιος· εἶτα μετὰ τινων μοναχῶν, ἀνα-
 δραμεῖται ἐνταῦθα, εἰς τὴν θεομεγάλ[υ]ντον, θεοφύλακτον, καὶ θεο-
 δόξαστον κωνσταντινούπολιν· καὶ κατὰ τὸ εἶκος παραδεχθεὶς παρὰ
 53 τοῦ τηνικαύτα | ἀγιωτάτου πατριάρχου, οὕτω δὴ παρ' αὐτοῦ
 καὶ τὴν σφραγίδα δέξεται τῆς ἡγουμενῆς, κατὰ τὴν πνευματικὴν
 θείαν καὶ ἐννομον τάξιν, καὶ συνήθειαν· καὶ λοιπὸν, ἐξῆς ἐγγχει-
 ρισθήσεται αὐτῷ παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ τοῦτο κατὰ τὴν
 ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν· καὶ δικανικίον σύμβολον τοῦτο παριστῶν
 εἰς ἐπίδηλον πάντως, ὡς ἡ μ(ο)νὴ βασιλική· καὶ ταῖς ἄλλαις συν-
 Conclusion 54 αριθμῆ[ται] βασιλικαῖς | μοναῖς· καὶ καθόλου γέ εἰπεῖν, καὶ τιμῆς
 καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἀνενοχλησίας πάσης ἐπαπ(ο)λαύειν αὐτὴν, θε-
 σπιζει(ν) καὶ ἡ βασιλεία μου· καθ' ὃ περὶ τούτων ἀπάντων· καὶ οἱ
 διαληφθέντες χρυσόβουλλοι, λογοὶ τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ βα-
 σιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς, διορίζονται τε καὶ διατάττονται· εἰς
 γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὅλων ὡς διαλαμβάνει βεβαίωσιν καὶ ἀσφά-
 55 λειαν καὶ δικιμονὴν ἀσχελευτῶν | ἐπεχαρηγήθη καὶ ἐπεβραβεύθη
 αὐτῇ, καὶ ὁ παρὸν χρυσόβουλλος ΛΟΓΟΣ τῆς βασιλείας μου·
 ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα αὐγούστου τῆς νῦν τρεχοῦσης δευτέρας
 ἐνδικτιόνης τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ἐβδόμου
 ἔτους· ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεση-
 μήνατο κράτος· ✠ ΜΙΧΗΛ ἘΝ ΧΘ ΤΩ ΘΩ ΠΙΣΟΣ ΒΗ-
 ΣΙΠΕΝΣ ΚΗΙ ἩΝΤΟΚΡΗΤΩΡ ΡΩΜΗΙΩΝ Ο ΠΑΠΗΙΟ-
 ΠΟΓΟΣ

IV. *Chrysobulle (Andronic, février 1320).*

Zisis, p. 57-60. Haut., 1^m·70; larg., 2^m·20; lignes, 0^m·03; interl., 0^m·015.
(Planche XVIII).

- Considérant 1   ⚡ ἔφθασε μὲν καὶ πρότερον αἴτησιν ποιησάμενος ὁ τιμιώ-
 τατος μέγας πρωτοσύγκελλος πελοποννήσου κύρος πυχώμιος ἐπι-
 2   χορηγηθῆναι χρυ | σόβουλλον τῇ ἀνεγερθείσῃ παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν
 θεόσωστον πόλιν μυζηρθᾶ τῇ σεβασμῖα μονῇ τῇ εἰς ὄνομα τιμω-

3 μένη τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένη | του βροντο-
 χίου, ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ μετοχίσι καὶ λοιποῖς κτήμασι-
 4 καὶ μέντοι καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, ὡς θεαρέστου καὶ θεοφι-
 θεοῦ ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν· καὶ ζῆλον ἔχων ὑπὲρ τοῦ
 συμφέροντος τῶν κοινῶν πραγμάτων· ἐπεὶ δὲ ἀνέφερε καὶ ἀρτίως
 5 | ὅτι ἐξωνήσατο περὶ τὸν τόπον τοῦ ζαράβου γῆν πετρώδη καὶ
 ἀχρησίμευτον, ἀπὸ τε τοῦ σοφianoῦ μαλέα, καὶ τοῦ καταφυ-
 6 γιώτου, καλουμένην παγανέαν, | μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δέν-
 δρων, καὶ ἐτέρων βελανιδιφόρων· ἔτι τὲ περὶ τὸ μέρος τοῦ πασαβᾶ
 ἐτέραν γῆν μοδίων διακοσίων· ὁμοίως παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ
 7 σεβαστοῦ τοῦ | πολεμιανίτου ἐκείνου περὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ
 ἄστρου εἰς τὸν κάμπον τῆς μαλεβῆς περὶ τὸ χολοδομητικόν·
 καὶ περὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον τοῦ ἀγίου νικολάου, μοδίων
 8 ἐξακοσί¹ (γῆ)· ἐν ἧ ἔστι καὶ μονύδριον | εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ
 ἀγίου νικολάου καὶ ἐπικεκλημένον σασσα· ἐν ᾧ προσκἀθηνται
 καὶ τινὲς πάροικοι, ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς σε-
 9 βασμίας μονῆς ἐτέρας γῆς | τῆς εἰς τὸν γέλυρον καὶ δοθείσης πρὸς
 στρατιώτας· ἦν δὴ γῆν καὶ τὸ ῥῆθὲν μονύδριον προσεκύρωσε τῇ
 10 διαληφθείσῃ σεβασμῖα μονῇ τοῦ βροντοχίου· καὶ παράκλησιν πα-
 ποίηκε πρὸς | τὴν βασιλείαν μου, ἐπιχορηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σε-
 βασμῖα μονῇ καὶ ἕτερον χρυσόβουλλον αὐτῆς ὥστε κατέχειν ταύ-
 11 την τὸ τε ῥῆθὲν μονύδριον καὶ τὴν ἐν διαφόροις, ὡς | εἴρηται τό-
 ποις εὐρισκομένην γῆν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ
 τῶν ἐτέρων βελανιδίων γεωργούντων, ἡ βασιλεῖα μου καὶ τὴν Arrêté
 12 κλησιν, | τὸν παρόντα χρυσόβουλλον [ΛΟΓΟΝ] ἐπιχορηγεῖ καὶ
 ἐπιβραθεύει τῇ αὐτῇ σεβασμῖα μονῇ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς
 13 ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ βροντοχίου· δι' οὗ προστά|σ-
 σει καὶ διορίζεται καὶ κτήσθαι ταύτην πρὸς τοῖς ἄλλοις παρ' αὐ-
 τῆς κατεχομένοις διὰ τοῦ προἐπιχορηγηθέντος αὐτῇ χρυσόβουλλου
 14 τῆς βασιλείας μου· καὶ [τὴν] ἐξ ἀγορασίας ὡς εἴρηται | περιέλ-
 θούσαν αὐτῷ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν
 βελανιδίων γεωργούντων τῷ διαληφθέντι μεγάλῳ πρωτοσυγκέλλῳ
 15 πελοποννήσου κυρῷ παχωμῖω, | ἀπὸ τε τοῦ σοφianoῦ μαλέα καὶ

¹ ἑξακοσίων. Cf. III, 36.

τοῦ καταφυγιώτου· κεκτῆσθαι δὲ ὁμοίως αὐτὴν καὶ τὴν εἰς τὸν
 πασαβᾶν ἑτέραν γῆν τῶν διακοσίων μοδίων· ἔτι δὲ καὶ τὴν κατὰ
 16 μέρος ἀνωτέρω [δ]ηλουμ[ένην γῆν] | τῶν ἑξακοσίων μοδίων· ἤγουν,
 τὴν περὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ἄστρου· τὴν περὶ τὸν κάμπον τῆς
 μαλεβῆς· τὴν περὶ τὸ χολοδομητικόν, καὶ τὴν περὶ τὸν τόπον τὸν
 17 λεγόμενον τοῦ ἁγίου νικολάου, [τὴν] [ἀγορασ] | θείσαν παρὰ τοῦ
 σεβαστοῦ τοῦ πολεμιανίτου, ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ
 τῆς μονῆς ἑτέρας γῆς εἰς τὸν χελμὸν καὶ παραδοθει[σης] πρὸς
 18 στρατιώτας· κατέχειν δὲ ταύτην ὡσαύτως [καὶ τὸ] | ῥῆθὲν μο-
 νύδριον τοῦ ἁγίου νικολάου τὸ ἐπικεκλημένον φούσκα μετὰ
 τῶν εἰρημένων παροίκων αὐτοῦ, καὶ λοιπῶν δικαίων τούτου·
 19 καὶ μὴ εὐρίσκει [ἐπὶ τού]τοις ἢ τῇ μελλούσῃ γίνεσθαι β[ε]λ-
 | τιώσει ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς δηλωθείσης σεβασμίας
 μονῆς· ἢ τοῖς μέλλουσι προσελθεῖν ἀπὸ ἀλλοτρίων χωρῶν καὶ
 20 προσκ[α]θίσει ἐν τῇ γῇ αὐτῇ καὶ [τῷ δια]ληφθέντι | μονυδρίῳ,
 ὄχλησιν ἢ διασεισμόν τινὰ καὶ ἐπήρειαν· ἢ ἀγγαρείαν καὶ κατα-
 τριβὴν καὶ ἐπίθεσιν παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς μελλόντων ἔχειν τὴν
 καθολικὴν ἐνοχὴν τοῦ κεφαλατικίου τῆς κ[ατὰ τὴν] πελοπόν[νη]-
 21 | σον χώρας καὶ τῶν κάστων τῆς βασιλείας μου· ἢ τῶν ὑπ'
 αὐτοῖς κατὰ τοποὺς μερικῶν ἐνοχῶν ἢ παρὰ τῶν τὰ δημοσίου
 δνενεργούντων καθολικῶν ἐνοχῶν, ἢ τῶν μερικῶν ἢ παρ' ἄλλου
 22 τινὸς τῶν ἀπάντων καθ' οἷον δέονα τρόπον· διατηρηθήσονται
 γὰρ ταῦτα πάντα ἀνώτερα πάντα πασι δημοσιακ[ῆς] ἐπήρειας καὶ
 συζητήσεως, καὶ λοιπῆς ἄλλης πάσης κατατριβῆς καὶ ὀχλήσεως·
 23 ἤγουν δόσεως ἐννο[μίου] ἀγγα|ρείας· καστροκτισίας· σιταρχίας·
 καταθέσεως βρωσίμων· καὶ ποσίμων· καὶ ἀλλοίων εἰδῶν· ἄλλα δὲ
 καὶ ἑτέρας εἰσπράξεως κατὰ χώραν ἐπερχομένης, καὶ οὐδεὶς ἀπαι-
 24 τήσει τ[ι] ἐξ αὐτ[οῦ] δὴ τοῦ με[το]χ[ι]του | τοῦ ἁγίου νικολάου· ἢ
 τῆς εἰρημένης γῆς καὶ τῶν μελλόντων προσκαθίσει ὡς εἴρηται ἐν
 αὐτῇ ξενων καὶ ἐλευθέρων· ἐπειδὴ οἷως τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων
 25 θελή[σ]ει διαπράξ[ε]σθαι | τοιοῦτον τί εἰς τε τὴν εἰρημένην σεβα-
 σμίαν μονὴν τῆς υπεραγίας θεοτόκου τῆς οδηγητρίας, ἢ εἰς τὰ
 μετόχια καὶ λοιπὰ κτήματα καὶ πράγματα α[ὐτῆς], ἢ εἰς τὸ ῥῆ-
 26 θὲν [μονύδ]ριον τοῦ [ἁγίου] | νικολάου· τὸ καὶ ἐπικεκλημένον
 φούσκα· ἢ εἰς τὴν διαληφθεῖσαν γῆν· καὶ τοὺς μέλλοντας πρόσκα-
 θίσει ἐν αὐτῇ ὡς εἴρηται, ὡς ἀθε[τητῆς τῆς] π[α]ρούσης προστά-

mmunités

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

- 27 ξ[ε]ως τῆ[ς] βασιλεί|ας μου καταδικασθήσεται· ἀλλ' οὐ<σ>δέ τις
των εἰς τὸν μετέπιτα κατὰ κερούς μελλόντων ποιῆσθαι ἀπογραφικὴν
28 δουλείαν ἐν τῇ κα[τὰ τῆ]ν πελοπόννησον χ[ώ]ρα τῆς βασιλεί|ας
μου ἔξει ἄδειαν εἰσεργεσθαι εἰς τα ρηθέντα μετόχια καὶ λοιπὰ
κτῆματα τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς· ἢ εἰς τὸ τοιοῦτον μονού-
29 δριον τοῦ [ἀγίου νι]κολάου τὸ ἐπικεκλημένο[ν] φούσκαν | καὶ
ἐπάγην εἰς αὐτὸ κατατριβὴν τινὰ· ἢ ἀφαιρεῖσθαι τί ἐξ αὐτοῦ· ἢ
ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας εἰρημένης γῆς· τῆ δυνάμει γὰρ καὶ ἰσχύϊ τοῦ
30 παρόντος χρυσοβούλλου [ΛΟΓΟΥ] τῆς βασιλ[είας μου] | ελεύθερα
ὡς εἴρηται ταῦτα πάντα διατηρηθήσονται καὶ ἀνώτερα πάσης
δημοσιακῆς ἐπιβλαβείας καὶ συζητήσεως [καὶ δι]αμενουσῆ τῇ διαλη-
31 φθεί[σ]η σεβ[αστ] | μίᾳ μονῇ τῆς βασιλείας μου τῇ εἰς ὄνομα τιμω-
μένη<ς> τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης θεοτόκου τῆς ὀδη[γη]τρίας [ἀνα-
32 φαί]ρετά τε καὶ ἀναπόσπα[στα]· ἐπὶ τοῦτω γὰρ ἐπεχορηγήθη καὶ Conclusion
ἐπεβραβεύθη τῇ [τοιαύτη σεβ]ασμία μονῇ καὶ ὁ παρὸν χρυσοβουλ-
33 λος· [ΛΟΓΟΣ]· τῆς βασιλείας μου | ἀπὸλυθεὶς κατὰ μῆνα φερουαῖ-
ριον τῆς νῦν τρεχούσης τρίτης ἐνοικτίας τοῦ ἐξ[α]μισχιλιοστοῦ
34 ὀκτακοτιό[στοῦ] | εἰκοστοῦ ὀγδοῦ ἔτους ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐ-
35 σεβές καὶ θεοπ[ρόβ]λητον ὑπεσημένιατο κράτος· **✠** **ἮΝΔΡΟ** |
ΝΙΚΟΣ ΕἰΝ ΧΩ ΤΩ **ΘΕ ΠΙΤΟΣ ΒΗΣΙΤΕΝΣ ΚΗΙ ΠΥ**
ΤΟΚΡΗΤΟΡ ΡΩΜΗΙΩΝ Ο ΠΑΠΗΙΟΛΟΙΟΣ

V. Chrysobulle (Andronic, sept. 1322).

ZISIΟΥ, p. 60-63. Haut., 2^m·40; larg., 1^m·95; lignes, 0^m·03; interl., 0^m·015.
(Planche XIX - XX).

- 1 ⚭ ἔφθασαν μὲν καὶ προτερον ἐπιχορηγήθηναί χρυσοβούλλα Considérant
τῇ ἀνεγερθείσῃ παρὰ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγγέλλου
2 τῆς πελοποννήσου | κυροῦ παχωμίου κατὰ τὴν θεόσωστον πόλιν
μουζηθρᾶ σεβασμία μονῇ τῆ<ς> εἰς ὄνομα τιμωμένη<ς> τῆς
3 ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ὀδηγητρίας | καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ βροι-
τοχίου· ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ μετοχίαις καὶ λοιποῖς κτήμασιν·
4 ἐπεὶ δὲ ἀνέφερε καὶ ἀρτίως ὅτι παρε|δόθη τῇ τοιαύτη μονῇ παρὰ
τοῦ περιποθήτου ἀνεψιοῦ τῆς βασιλείας μου κεφαλῆς τῆς κατὰ
τὴν πελοπόννησον χώρας καὶ τῶν κάστρων | τῆς βασιλείας μου
5 κυροῦ ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου· περὶ τα σκορτὰ μετόχιον

εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ ἐπί|κεκλη-
 6 μένον ἢ βό(γα)λις μετὰ τῶν δικαίων αὐτοῦ· ἤγουν παροίκων·
 ἀμπελίων· χωραφίων· <μύλωνος>· ἐλαιῶν· (συκῶν μηλεῶν)·¹
 7 καὶ ἐτέρων δένδρων ὀπωροφόρων· | ἔτι δὲ καὶ χωρία δύο ἢ ζούρ-
 τζα· καὶ ἡ μουντρά· καλούμενα· μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν· ἥτις
 ἐστὶν ἡ παχειά· ἡ χουτζα· τὸ πρατζυδάκη· καὶ ἡ κλενοβά σὺν
 8 τῷ ἐν [αὐ] | τοῖς μύλωνυ· καὶ τοῖς ἐλαϊκοῖς δένδροις· ὁμῶς πα-
 ρεδόθη τῇ τοιαύτῃ μονῇ καὶ γῆ εὐρισκόμενοι² εἰς τὴν πισσιάν·
 9 τὴν τοπολάναν· καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν | τοῦ ἀγίου ἰωάννου·
 ὡσαύτως πρόσσετι τῇ τοιαύτῃ μονῇ διὰ προστάγματος· καὶ τι-
 μιῶν πατριάρχικῶν συγγιλιῶδῶν γραμμάτων εἰς τὸν κάμπον
 10 τῆς καρυταίνης ἕτερον μετόχιον ἐπ' ὀνόματι | τιμώμενον τῆς
 ὑπεραγίας θεοτόκου· καὶ ἐπικεκλημένον τῆς νέας μονῆς, μετὰ τῶν
 παροίκων· τῶν ἀμπελίων· τῶν χωραφίων· τῶν ἐλαιῶν· καὶ τοῦ
 μύλωνος αὐτοῦ³· ἔχει καὶ εἰς τὸν πασσαβᾶν ἐξ ἀγοραίας γῆν
 11 μοδιῶν ἐξακοσίων· | καὶ παρεκλήτευσε τὴν βασιλείαν μου ἐπιχο-
 ρηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σεβασμῖα μονῇ καὶ ἕτερον χρυσόβουλλον αὐ-
 12 τῆς, ὥστε κατέχην καὶ ταῦτα ἀνενόχλητος | καὶ ἀναφαιρέτως,
 ἢ βασιλεία μου δια τὴν ἐνούσαν αὐτῷ πνευματικὴν καὶ θεάρε-
 στον πολιτείαν· ἀμα δὲ καὶ δια τὸν ἐν ἐνδεικνυ(εῖ) ζῆλον ὑπερ-
 13 του συμφέροντος | τῶν κοινῶν πραγμάτων, εὐμενῶς τε καὶ συνή-
 θως πρόσδεξαμένη καὶ τὴν περὶ τούτου παράκλησιν, τὸν παρόντα
 14 χρυσόβουλλον· ΔΟΓΙΟΝ ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιθραβεύη τῇ αὐτῇ
 σεβασμῖα μονῇ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, τῆς ὀδηγητρίας, καὶ
 ἐπικεκλημένη τοῦ βροντοχίου· δι' οὗ προστάσσει καὶ διδρίζεται,
 15 καί κτηθῆσθαι ταύ|την πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ αὐτῆς κατεχο-
 μένοις, διὰ τῶν προεπιχορηγηθέντων αὐτῇ χρυσόβουλων⁴ τῆς
 βασιλείας μου ἀνενόχλητον, καὶ τὸ παραδοθὲν αὐτῇ | περὶ τὰ
 16 σκορτὰ μετόχιον τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς βόγαλις· μετὰ
 τῶν προσόντων αὐτῷ παροίκων καὶ κτημάτων· ὅσα καὶ οἷα
 ἦσιν· ἤγουν ἀμπελίων· χωραφίων· ἐλαιῶν·⁵ συκα·⁶ | μ[η-

Arrêté
 Énumération
 des biens

¹ ἐλαιῶν en surcharge. Cf. ci-dessous, lignes 16-17 où j'ai restitué μ[ηλεῶν], qui explique l'erreur du copiste habitué à écrire μύλωνος.

² εὐρισκομένη.

³ αὐτοῦ.

⁴ χρυσόβουλων.

⁵ ἐλαιῶν; cf. note 1.

⁶ συκῶν.

- 17 λεῶν· καὶ] ἐτέρων ὀπωροφόρων δένδρων· ὁμοί(ως) καὶ κτήσθαι
καὶ τὰ χωρία τὴν ζούρτζαν καὶ τὴν μουντρὰν, μετὰ τῆς εἰρη-
μένης περιόχῃς αὐτῶν· ἥτις ἐστὴν ἡ παχία· ἡ χούτζα· τὸ |
- 18 [πρατζυδ]άκη· καὶ ἡ κλενοβά· συν τῶ ἐν αὐτῇ μύλωνι καὶ τοῖς
ἐξοῖς δένδροις· ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν γῆν τὴν εὐρισκομένην εἰς τὴν
- 19 πιστιάναν· τὴν τόπολαναν· καὶ | τὸν [ἅγιον] ἰωάννην· κα-
τέχειν ὁμί[ως καὶ εἰς τὴν] καρύτεναν μετόχιον τῆς ὑπεραγίας
θεοτόκου τῆς νέας μονῆς, μετὰ τῶν προσόντων καὶ αὐτῶ
- 20 παροίκων καὶ κτημάτων· ὅσα καὶ οἶα | εἰσὶν· ἡγοῦν ἀμπελίων
χωραφίων [-ἐλαί]ων· καὶ μύ]]λωνος· κατα τὰς περιλήψεις τοῦ
προσόντος τῆ τοιαύτη μονῆ προστάγματος· ἐτι δὲ καὶ τῶν
- 21 τιμίων σιγιλλιώδων πατριαρχικῶν | [γρ]αμμάτων· προς τοῦτοις
κα[τέχειν καὶ] τὴν εἰς τὸν]] πασαβὰν εἰρημένην γῆν τῶν ἑξακο-
σίων μοδιῶν τὴν ἐξ ἀγορᾶς δῆλον ὅτι περιέλθοῦσαν αὐτῆ·
- 22 καὶ μὴ εὐρίσκον ἐπὶ τοῦ | [τοις] εἰς τὰς βελτιώσεις[ς τὰς μ]ε-^{immunités}
λούσας γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μερῶς τῆς δηλωθείσης σε-
βασμίας μονῆς, ὄχλησιν ἢ δια[σει]σμον τινὰ καὶ ἐπήρειαν· παρα
- 23 των | [κατὰ καιρ]οὺς [μ]ελ[λόντων] εἶχειν τὴν κα[θολικὴν] ἐνο-
χίαν τοῦ κεφαλατικίου τῆς κατα τὴν πελοπόννησον χώρας καὶ
τῶν κάστρων τῆς βασιλείας μου· ἢ τῶν ὑπ αὐτοὺς, κατὰ τὸ
- 24 πους μερικῶν ἐνόχων, ἢ παρὰ | τῶν πα[θη]σίου ἐνεργούν-
των κα[θολικῶν] ἐνόχων· ἢ τῶν μερικῶν, ἢ παρ ἄλλου τινός
τῶν ἀπάντων καθ' οἰονδήποτε τρόπον διατηρηθήσονται γὰρ
- 25 ταῦτα ἀνώτερα παντάπασι δη | [μοσιακῆς ἐπη]ρ[είας] καὶ συζη-
τή[σεως] καὶ]] λοιπῆς πάσης κατατριβῆς καὶ ὀχλήσεως· ἡγοῦν δό-
σεως ἐνομίου ἀγγαρείας· καστροκτισίας σιταρκίας· καταθέσεως
- 26 | [βρωσίμων καὶ ποσίμων καὶ ἀλλοίω]ν εἰδῶν·]] ἀλλὰ δὴ καὶ ἐτέ-
ρας εἰσπράξεως κατὰ χώραν ἑπερχομένης καὶ οὐδεὶς απαιτήσει
- 27 τί ἐκ τῶν τοιούτων μετόχιων, ἢ τῆς εἰρημένης | [γῆς, ἢ τῶν δη-
λωθέντων ἐτέρων κ]τημάτων]] τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς· ἢ
τῶν μελλόντων προσελθεῖν ἀπὸ αλλοτρίων χωρῶν καὶ προσκα-
- 28 θίσαι ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' οὐ | δέ τις [τῶν εἰς μετέπειτα κατὰ] και-
ροὺς μελλόντων ποιῆσαι ἀπογραφικὴν δουλίαν ἐν τῇ κατὰ τὴν
πελοπόννησον χωρᾷ τῆς βασιλείας μου, ἔξει ἀδειαν εἰσερχέσθαι
- 29 | εἰς τ[ὰ] ρηθέντα μετόχια καὶ] δηλωθέντα ἕτερα κτήματα τῆς
τοιαύτης σεβασμίας μονῆς, καὶ ἐπάγει[ν] κατατριβὴν τινὰ, ἢ

30 ἀφαιρείσθαι τί ἐξ αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῆς ἀνω | τ[έρω εἰρημέ]νης γῆς·
 τῇ γὰρ ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου· ΛΟΓΟΥ·
 31 τῆς βασιλείας μου, ἐλεύθερα ὡς εἴρηται ταῦτα πάντα | δια-
 τηρηθήσονται καὶ ἀνώτερα πάσης ἐπηρείας καὶ διαμενούση τῇ
 32 | δια[ληφθεῖ]ση σεβασμία μονὴ ἀναφέρετα καὶ ἀναπόσπαστα·
 Promesses 33 ἐ[πεί καὶ παρ]εκλήτευσε ὁ αὐτὸς τιμιώτατος μέγας πρωτοσύγ-
 34 κε|λλο[ς] τῆς πελοποννήσου καὶ ἵνα ὅτε εὐδοκήσει ὁ θεὸς διὰ
 35 τῆς | π[ρ]οστασίας τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου γενέσθαι τῆς βασι-
 36 λίας μου τὴν ἄ|πασαν χώραν τῶν σκορτῶν, καθέξει ἡ τοι-
 37 αῦτη σεβασμία μονὴ | καὶ τὴν εἰς το δηλωθὲν μετόχιον τῆς βό-
 38 γαλις, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν εἰς τὰ | εἰρημένα δύο χωρία λατινικὴν
 39 μερίδα· ἡ βασιλεία μου προσδεξαμένη | καὶ τὴν ἐπὶ τοῦτου
 40 δέησιν αὐτοῦ, διορίζεται ἵνα ἐπαν γένηται εὐδοκία [τοῦ] | θεοῦ
 διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ἡ εἰρημένη ἅπασα |
 41 χώρα τῶν σκορτῶν¹ τῆς βασιλείας μου, ἐπιλάβηται καὶ κατέχη
 42 ἡ | αὐτὴ σεβασμία μονὴ ἀνεπαδίωτος καὶ τὴν τοιαύτην² λατι-
 43 νικὴν | μερίδα, καὶ οὐδεὶς εὐρίσκη κατα δυναστείαν τινὰ ἐπ'
 Conclusion 44 αὐτῇ· τοῦτου | γὰρ χάριν ἐργάσθη καὶ ἐπεβραβεύθη τῇ τοιαύτη
 45 σεβασμία | μονὴ καὶ ὁ παρῶν χρυσοβούλλος· ΛΟΓΟΣ· τῆς βα-
 46 σιλίας μου ἀπο|λυθεὶς κατα ἁγία Σεπτέβριον τῆς γυν τρεῖσιν
 47 σῆς ἔκτης | ἐνδικτιόνας τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τρια-
 48 κοστοῦ | [πρώ]του ἔτους ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεο-
 49 πρόβλητον | [ὑπε]σημή]νατο κακῶς· ΗΙ ΉΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ
 50 ΧΩ ΤΩ [ΘΩ ΠΙΣΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ] ΉΝΤΟΚΡΗΤΟΡ
 51 ΡΩΜΑΙΩΝ Ο ΠΗΠΗΙΟΠΟΓΟΣ

VI. *Fragment de chrysobulle.*Lignes, 0^m.045 à 0^m.05; interlignes, 0^m.035.

. . . ον παρ. . .
 . . . . . στασίου το του. . . . .
 . λ . . . ος τα . . . . .
 κολ. . καὶ ο[, . ε]πικ[ε]κλημενον του. . . . .
 καὶ πρωτοσύγκε[λλος] τῶν κατὰ τὸν μορεαν εἰρη[μένων]. . . . .
 ἡ δηλωθεῖσα σεβασμία [πατρι]αρχικὴ μονὴ των ἀγι[ων] μεγ[αλομαρ]-
 τύρων θεοδώρων. . . .
 [ΛΟΓΟΝ] επιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβ[εύει] κατα. . . . .

¹ σκορτῶν.² τοιαύτην.

VII. *Építaphe du despote Théodore II Paléologue.*

Dans la chapelle au nord du narthex, sous une arcade, au dessus d'un tombeau. Le despote est figuré en costume de parade à g., en froc à dr.. L'inscription est en quatre parties, deux près de la tête du despote, deux près de la tête du moine. La seconde est entièrement effacée: on n'en distingue plus que les lignes horizontales, tracées d'avance à la pointe pour guider le peintre.

ZISIOU, n° 24. Hauteur des lettres, 0^m.03; larg., 0^m.015; interl., 0^m.012. Majuscules régulières sans abréviations; rares traces d'accentuation. Lettres blanches sur fond noir.

ο αυταδελ[φο]ς
[τ]ου κρατ[αι]ου και
αγιου ημ[ων α]υ-
θεντου και βα-
σιλεως

[δια του] αγγελικου
[σχη]ματος
[μετ]ονομασ-
[θ]εις

Θεοδω-
ρητος μο-
ναχος

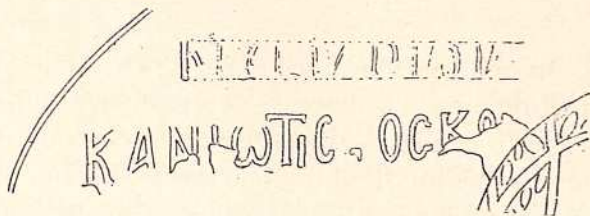
VIII. *Építaphe.*

Dans la chapelle adossée à la face méridionale de l'église, sur la paroi ouest, au dessus d'un tombeau, près d'un person-

nage orant sous une arcade. La première ligne de l'inscription est absolument indistincte.

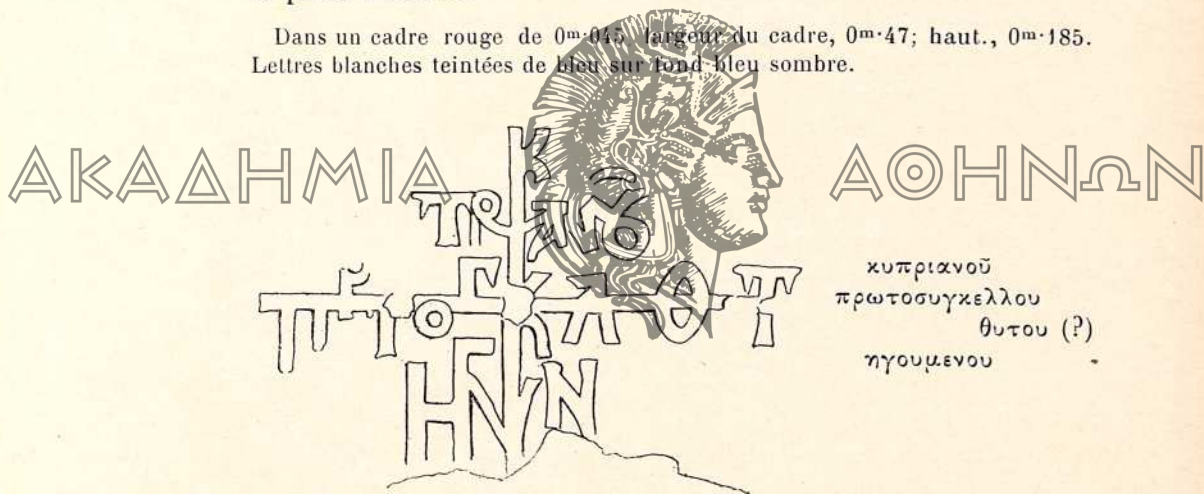
Haut. des lettres, 0^m.02; lettres blanches sur fond bleu noir.

IX. Monogramme.

Chapelle faisant suite à la précédente, à l'est. Au dessus de la porte d'entrée.

Dans un cadre rouge de 0^m.045, largeur du cadre, 0^m.47; haut., 0^m.185. Lettres blanches teintées de bleu sur fond bleu sombre.

Saints - Théodore du Brontochion.

X. Prière à la Vierge, de Manuel Paléologue.

Dans la chapelle de l'angle nord-est, sur le mur de droite à la place d'une porte murée qui conduisait au sanctuaire.

Dans une cadre terminé en forme de fronton, Manuel est agenouillé aux pieds de la Vierge. Sa prière à la Vierge est inscrite en majuscules au dessus de sa tête. Plus bas, en petits caractères, une autre inscription, probablement postérieure à la première, mentionne la date de sa mort.

ZISTOU, n° 23. Première inscription: haut. des lettres, 0^m.025; larg., 0^m.015; interlignes, 0^m.015. Blanc sur fond bleu. — Deuxième inscription: longueur totale, 0^m.25; hauteur 0^m.075. Blanc sur fond vert.

† ΟΠΡΟΜΙΜΑΝΟΥ
 ΗΓΓΚΟΓΑΕΟΜ
 ΚΑΙΜΕΧΤΕΥΗΑ
 ΠΑΙΟΠΟ.
 ΥΠΕΡΘΟΚΗ.
 ΙΣΤΟΗΚΗ.

- 1 † ὁ παρομιος μανου[ήλ ὁ παλαιολόγος
 ἡκαιτικός δεόμενος τὴν υπεραγίαν θεοτόκον
 καὶ μεσηρευη αὐτῶν εἰς τὸν κύριον.

† μνησὶν ἡμεῶν
 πτες λ τ - λθ - αη οη (ε η υ ι
 Β ρ ρ ἰ ὁ

- 5 † [ἐκοιμήθη ὁ δούλος τοῦ θεοῦ] μανουήλ
 παλαιολόγος [μηνί] οκτωβριῶ
 ἰνδικτιῶνος β' ετους ζ' (α) β

Métropole.

XI. Dédicace.

Plaque de marbre encadrée dans le mur méridional de l'église en face d'une entrée latérale de l'enceinte.

ZISIΟΥ, n° 5; copiée au siècle dernier par l'archevêque Ananias (Buchon, *Recherches historiques*, I, Annexe A, p. LXXVII-LXXX). Dimensions de la plaque, 0^m·50; haut. des lettres, 0^m·032; larg., 0^m·01; interl. 0^m·005. (Planche XX bis, 1).

- 1 ⚡ τὸν θεῖον οἶκον τόνδε καινουργεῖ πόθῳ
κρήτης πρόεδρος εὐτελής νικηφόρος
ἔχων ἀδελφὸν ἀαρῶν συνεργάτην
σκηπτροκρατοῦντος αὐσόνων ἀνδρονίκου
- 5 παλαιολόγου σὺν μιχαηλ υἱεῖ
οἱ παριόντες τοιγαροῦν τούτοις λύσιν
εὐξασθε πολλῶν πταισμάτων πολυπλόκων
σύν τε προβάτοις δεξιοῖς στήναι τότε
ὅτε κρινεῖ σύμπασαν ὁ κριτῆς κτίσιν
- 10 + ἔτους ,ζ̄ω̄ῑη +

XII. *Invocation métrique.*

Sur le linteau de la porte occidentale de l'église.

ZISIΟΥ, n° 6. Longueur du linteau, 1^m·80; haut. des lettres, 0^m·03.

τόνδε δόξαν πόδες· φίλος εμβεβαῶς αγανοῖσι·
μνωεο νικηφοροῦ δορητορος ἀρχιερος

XIII. *Acte épiscopal (Nicéphore, 1312).*

Première colonne à droite de l'entrée occidentale.

ZISIΟΥ, n° 12. Hauteur des lettres, de 0^m·03 à 0^m·04; larg., 0^m·015; interl. de 0^m·015. (Planche XXI).

- 1 ⚡ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης
κρήτης καὶ πρόεδρος λακεδαιμονίας
νικηφόρος; ὠκοδόμησα τόνδε
τὸν ναὸν εἰς δόξαν θεοῦ καὶ τοῦ
- 5 ἁγίου μεγαλομάρτυρος αὐτοῦ δημητρίου·
ἀνήγειρα δὲ καὶ ἐκ βάρων αὐτῶν·

ΕΤΩΝ ΔΕ ΔΟΜΗΘΗ ΠΟΔΕΣΙ ΦΙΛΟΣ ΕΜΒΕΒΑΨΑΤΑΥΤΟΙΣΙ: ΜΝΩΕΟ ΝΙΚΗΦΟΡΟ ΔΟΡΗΤΟΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

μύλωνας εἰς τὴν μαγοῦλαν· καὶ ἐφύτευτα καὶ ἔλαι-
 ῶνας καὶ περιβόλιον ἐν αὐτῇ· καὶ εἰς τὴν λεύκηνη ἀμ-
 πελώνας ἐμφυτευτικῶς· ἠγόρασα δὲ καὶ τὰ σύ-
 10 νεγγυς τῆς ἐκκλησίας ὁσπῆτια τοῦ χαρτοφύλακος
 εὐγενίου· ὁ οὖν εἰσέπειτα βουλευθεὶς ἀπὸ τούτων ἐπι-
 δοῦναι τινὶ λόγῳ κληρικᾶτου· ἢ ἀνακαμπτικῶς,
 ἢ ἄλλῳ τρόπῳ τινὶ ἀπο-
 σπάσαι τῆς ἐκκλησίας·
 15 ἵνα ἔχοι τὰς ἀράς τῶν ᾄτιν
 θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν νικαία·
 καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.
 ἔτους ςϞϞ' ἰνδικτιῶνος ι †

XIV. *Actes épiscopaux (Luc, 1330; 1341).*

Sur la troisième colonne à gauche de l'entrée occidentale,
 en face de l'entrée septentrionale, sont gravés deux actes d'é-
 poques différentes.

Ζίστου, n° 13. Premier acte: haut. des lettres, de 0^m·09 à 0^m·04; larg.,
 0^m·015; interl., 0^m·015. Deuxième acte: haut. des lettres, de 0^m·09 à 0^m·03;
 larg., 0^m·015; interl., 0^m·015. (Planche XXII).

1-2 Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης σουγαχίας πρόεδρος | λα-
 3 κεδαιμονίας λουκᾶς, καταλαβὼν ἐξ ὀρισμοῦ | τοῦ κρατίστου καὶ
 4 ἀγίου μου αὐτοκράτορος καὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς | συνόδου· ἐπὶ τῷ
 5 προεδρεύειν τὴν ἀγιωτάτην μητρόπολιν λακεδαιμονίας | καὶ εὐ-
 6 ρῶν τὰ αὐτῆς κτήματα δοθέντα πρὸ χρόνων παρὰ τὸν ἀρχιερα-
 7 τι|κκος ἐν ταύτῃ διαπρεψάντων τὰ μὲν, διὰ τινὰ προσωπο-
 8 ληψίαν· τὰ δὲ, διὰ δώρων· εὐρον δὲ καὶ συνόδικήν γραφὴν ἐν |
 9 ταύτῃ συντείνουσαν μοι μετ' ἐπιτιμίου βαρυτάτου ὡς ἂν ἀπο-
 8 σπάσω ἅπερ ἔδοκεν ὁ πρῶην χρηματίσας λακεδαι|μονίας βουτᾶς
 9 ἐκεῖνος πρὸς τοὺς δύο ἀυταδέλφους τζαουσίους τοὺς ἐλαδάδας
 9 καὶ πρὸς τὸν πρωτοαλλαγάτορα τὸν πλατυντέρην· τὰ|κάτωθεν τῆς
 βρύσεως καθὼς εἰσὶν ἰδιοπεριόριστα μέσον τῶν δύο ποταμῶν ὅσα
 10 καὶ οἷα εἰσὶν· ἔτι τὲ καὶ τὰ ἅπερ ἐκράτει ὁ σεβαστὸς μαυρό | πα-
 πας κύρ νικόλαος ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ τζυκανιστηρίου, ἤδη κατὰ

11 τὴν διάγνωσιν τῆς τιμίας καὶ ἀγίας συνοδικῆς διαγνώσεως, | ἐκρα-
 12 τήθησαν παρ' ἡμῶν ταῦτα ὡς ἂν κατέχωνται παρὰ τῆς εἰρημέ-
 13 νης ἀγι|ωτάτης μητροπόλεως λακεδαιμονίας ἀναφαιρέτος πά(ν)τη
 14 καὶ (ἀν)αποσπᾶστος· ὡσαύτως καὶ | τὸ χωράφιον τ(ὸ) ἐπιλεγό-
 15 μενον τοῦ βουνοῦ· καὶ ...μιτᾶ· καὶ τὸ περὶ τὴν μαγούλαν | ἀμ-
 16 πέλιον το εἰς τὴν γωνίαν· καὶ τὸ ἐκεῖσε ἕτερον ἀμπέλιον τὸ εἰς
 17 τὴν καλαμωτην, ἵνα κατέ|χωνται καὶ ταῦτα παρὰ τῆς διαλη-
 18 φθείσης μητροπόλεως· ὁ γοῦν εἰσέπειτα βουλευθεῖς | ἀπ(ὸ)σπάσαι
 19 ἀπὸ τῶν τοιούτων κτημάτων ὡς ἴπομεν, ἵνα ἐπισπάται | τὰς ἀρὰς
 20 τῶν τῆ καὶ ἡ θεοφόρων πατέρων καὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτω|λοῦ.
 21 ἔτους, ς᾽ὠλῆ ἰνδικτιῶνος τῆ -|:-

19 -|:- ἐπεὶ ἡ ἀγιωτάτη μητρόπολις λακεδαιμονίας εὐηργέτηται
 20 διὰ θεοῦ καὶ σεπτοῦ χρυσοβούλλου καὶ προσκνητῶν | προσταγ-
 21 μάτων ὡς ἵνα ὦσιν ἀναπαίτητοι οἱ πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι
 22 αὐτῆς καὶ | κατοικοῦντες ἐν τῇ μαγούλα· λεύκη· παροριῶ σαπι-
 23 κούς καὶ ἀλλαχόθεν καὶ τῶ πρακτικῷ αὐτῆς κατα|γραφόμενοι,
 24 τοὺς γεννηματικοὺς κατα θεσεις βοῦδιατικοῦ καὶ μουστιατικοῦ ὁ
 25 πειραθησόμενος | εἰσέπειτα ἀνατρέψαι ταῦτα, ἢ ἀπὸ τῶν κατὰ
 26 καίρους κεφαλατικουσόντων καθολικῶς | ἢ μερικῶς ἢ τὰ δημόσια
 27 ἀπαιτῶν καὶ βουλευθῆ ἀπαιτησῆαι ταῦτα, ὡς ἀθετητῆς τῶν σε-
 28 πτῶν | χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων, ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν
 29 τῆ θεοφόρων πατέρων | καὶ τὸν ἀφορισμὸν ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ·
 30 μηνὶ ἀπριλλίῳ ἰνδικτιῶνος θ' ἔτους, ς᾽ὠμθ' -|:-

XV. *Actes épiscopaux (Nil, mai 1339 et décembre 1339).*

Troisième colonne à droite de l'entrée; les deux actes sont de la même main.

Zisou. n° 14. Dimensions des nos XIII et XIV, 1. (Planche XXIII).

1 -|:- ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης λακεδαιμονίας καὶ ὑπέρ-
 2 τιμος νεῖλος· | ἐλθὼν εὖρον τὴν κατ' ἐμὲ ταύτην ἐκκλησίαν; καὶ
 3 τὰ αὐτῆς κτήματα | κατεφθαρμένα καὶ ἅ μὲν τούτων ἐπράθη-
 4 σαν καὶ ἐνεχυριάσθησαν | παρὰ τῶν κληρικῶν· ἅ δὲ τοιούτο-
 5 ῶ τρόπῳ ἐγένοντο παρὰ τῶν παροίκων· καὶ | τινὰ παρὰ τῶν ἀνα-

28 καθ ημᾶς ἁγιωτάτης μητροπόλεως | ἐν ὑποτελεσμῶ ἐτησίῳ ὡς
 29 τὸ βρέβιον διέξεισιν αὐθις τάττεται εἶναι | ὑπ' αὐτὴν καὶ τα ἐν
 αὐτῷ χωράφια καὶ τὸ περιβόλιον καὶ τὸ ἀμπέλιον καὶ ἄλλο ἄν
 30 εἴ τη δίκαιον ἔχει | *εἰρικόν*¹ αὐτῷ πνευματικατον τῆς ἁγιωτάτης
 31 μητροπόλεως λακεδαιμονίας ὡς ἄν δοξαζήτα(ι) θεὸς ἐν αὐτῷ | ο
 δὲ πειραθησόμενος εἰσέπειτα ἀφελέσθαι τοῦτο ἐκ τῆς δεσποτείας
 32 αὐτῆς κἄν | οἶος ἄρα καὶ εἴη· ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν ἐπτὰ καὶ
 33 οἰκουμενικῶν συνόδων· καὶ τῶν | τῆς θεοφόρων πατέρων καὶ τὸν
 35 ἀφορισμὸν ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ |
 34 ἔτους ,ζῶμῆ μηνὶ δεκεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος ἦ·

XVI. Acte épiscopal.

Deuxième colonne à droite de l'entrée. L'inscription, martelée avec un instrument tranchant dont les marques se confondent avec les traces des traits horizontaux, est d'une lecture difficile et incertaine. M. Zision (p. 24) l'a signalée sans essayer de la déchiffrer.

Haut. des lettres, de 0^m.02 à 0^m.03; larg., 0^m.012; interl., 0^m.015. Peu d'abréviations, peu de lettres en surcharge. La paléographie diffère des précédentes. Un des traits caractéristiques est la forme de l'A dont le jambage de gauche est vertical et porte à droite la petite barre horizontale du haut, tandis que pour le Λ c'est le jambage de droite qui est vertical, avec la même barre à gauche. La gravure paraît assez irrégulière.

- 1 τὸν τρὶς λαθόντα καὶ ικάνως [περι]φρο[ν]ή[σ]αντα καὶ αὐ-
 θις τῷ .ασ. .ἄς κλήρου ἰωάννην
 τὸν . . . . . ολίδην: τὸν καὶ πρότερον α-
ποβληθεὶντα τοῦ κλήρου γενόμενον παρὰ τοῦ
 5 προ [ημ.]ῶν αρχιερέως κυροῦ νεύλου . . . . .
 . . . . . καὶ τῶν ἀλλ[ω]ν αὐτοῦ ανο-
 σιουργημάτων τῶν [αναφερ]ομένων τῷ υπομνήματι ο μετα ταῦτα
 ανορ
 θῶσαι καὶ λῦσ[αι] θεσμιος καὶ τοῦ κ[λ]ήρου καταλεξαι ανομῶς
 τουτον ὄν[τα]. κ. . . . . ἴτι. . . . . λό[γ]ον συν[εἶ]ναι ἐχόμενον, καὶ οἱ εἰς
 10 τουτο ἐνστωσοντες ἐστωσαν ἐνεχόμενοι τῷ ἀναθεματι
 καὶ ταῖς ἀραις τῶν τῆ καὶ ἡ θεοφόρων πατέρων καὶ τη ἀρῆ
¹ On peut supposer *εἰδικόν* ou *ἐνικόν*, mais sous toutes réserves.

εμου του αμαρτολου επειδη συνο-
δικως εξεβλήθη του κληρου
και . . . μων εκ[κ]λησ[ιας] ως πε-
15 [ριέχει] αποσταλείσα κατ' αυ-
[το]υ [διά ταυ]τα τιμία πατριαρχι-
κή γραφή τα περι τουτου επι-
θεβαιουσα άμα και αφ[ορ]ισ-
19 μ[ω] τούτον καθυποβάλλουσα

XVII. *Mention de fondateur.*

Sur la corniche au niveau de l'étage supérieur, mur occidental. Grosses lettres en relief. L'inscription occupe toute la longueur de la corniche.

ZISIOY, n° 8. Haut. des lettres, env. 0^m.12.

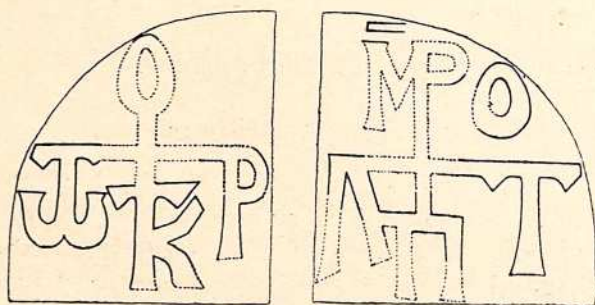
ο κτητωρ μητρο[πολιτης] λακεδαιμονιας ματθαιος

XVIII. *Monogrammes.*

Façade occidentale de l'église; demi-arcades appuyées aux fenêtres.

Échelle du dessin: au dixième. Le pointillé indique les restitutions; lettres blanches sur fond rouge.

a) *Fenêtre centrale:*

ο κτητωρ μητροπολιτης

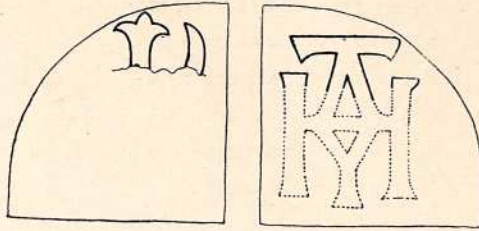

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

b) Fenêtre méridionale:

[λα]χ[εδαιμονιας] ματθαιος

XIX. Monogrammes.

Sur deux petites arcades en marbre sculpté qui décorent les piliers de la grande abside, le monogramme du même personnage est répété trois fois. Lettres en relief.

Échelle: a) au sixième; b) au quart.

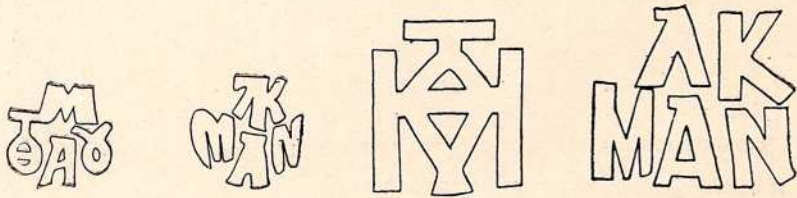
a) Sur l'imposte qui surmonte chacune des arcades:

b) Sur les corbeaux qui soutiennent les arcades:

à gauche:

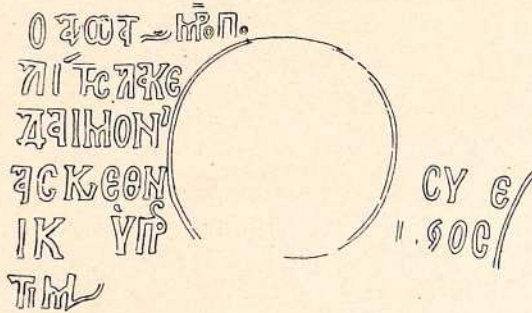
à droite:

XX. Dans le diaconicon, autour du nimbe d'un évêque, à gauche de la porte.

Haut. des lettres, 0^m.04. Blanches sur fond bleu sombre.

1 ο αγιωτατος μητροπο-
λίτης λακε-
δαιμονι-
ας και εθν-
ικ[ος] υπερ-
τιμος

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

XXI. Mention funéraire.

Sur la façade septentrionale de l'église, à gauche de la porte, évêques orants; au dessus de leurs têtes:

+ ΕΚΟΙΜΗΘΗ Ο
ΟΔΟΛ

XXII. Mention funéraire.

Même façade, dernière travée à droite de la porte, évêques orants:

1 Ο Πᾶνιερῷ
 καινῆς ἑπιτιμίας
 λακεδαιμονίας
 . . . . . ΙΕ . . .
 5 . . . . .
 . . . . . Ε .
 . . . . .
 . . Ι.Ι.Ϟ.ϞϞ

XXIII. *Graffite.*

Sur un des marbres de la tribune.

Zisiou, n° 9.

Le fac-simile de M. Zisiou doit se lire: ο ιερομοναχος ανθι-
 μος et non 'Αθανάσιος.

XXIV. *Dédicace (1744).*

Près de la porte de l'ancien palais métropolitain.

Zisiou, n° 3. Lettres gravées en creux, majuscules régulières, sans abré-
 viations, ni surcharges.

† οὐκέτι δόμοι και πύλαι παλαίφατοι
 ἀλλ' ἀνανίου τοῦ νῦν ἱεραρχοῦντος
 και ἀπό βάρων νεώσαντος δαπάναις
 οὔτινος ἐνεγκοῦσα τελεί ἡ δημητσάνα
 αψνδ

XXV. *Dédicace (1802).*

Fontaine dans la cour de la métropole. Sur la plaque est
 figuré l'aigle à double tête.

Zisiou, n° 2; *Expédition scientifique de Morée*, II, p. 80 (copie de Verlet).
 — Sculpture en relief, très soignée; majuscules accentuées, sans abrévia-
 tions, ni surcharges. Je ne puis donner les dimensions exactes: la hauteur
 des interlignes égale les $\frac{3}{4}$ de celle des lignes.

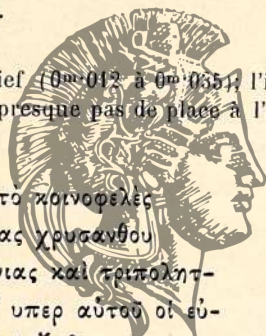
- 1 και αὕτη δι' ἰδίων χρυσάνθου γέγον' ἀναλωμάτων,
 ὅστις πηδαλιούχος λακεδαίμονος, και ἔφορος πραγμάτων.
 πατρίς τε αὐτῷ ἐστίν ὁ τῆς ἰδίας τόπος,
 ἱεράρχης τε ὁμοῦ και τῶν καλῶν ὁ τρόπος.
- 5 εὐχεσθε λοιπόν ἅπαντες ὑπὲρ αὐτοῦ,
 τοῦ οἰκοδόμου τοιοῦτου καλοῦ και ἀγαθοῦ.
 και οἱ πίνοντες ὕδωρ ἀπ' ἐδῶ,
 ἐγκώμια δότε τῷ ἐκτελεστῇ αὐτῷ.
 ἐν ἔτει σωτηρίῳ·· ἄϞβϞω·· ἐν μηνὶ αὐγούστῳ·· ἰνδικτιῶν·· ἑ··

XXVI. *Dédicace* (1802).

Fontaine adossée à l'extérieur du mur d'enceinte de la Métropole, du côté du chemin.

ZISIOU, n° 1. Majuscules en relief (0^m·012 à 0^m·035). L'interligne est un mince filet en relief qui ne laisse presque pas de place à l'accentuation.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

- † ἐγένετο τοῦτο τὸ κοινοφελές
 ἐκ δαπανῆς ἰδίας χρυσάνθου
 τοῦ λακεδαιμονίας και τριπολιτη-
 ζας εὐχεσθαι δ' ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ εὐ-
 σεβῶν παιδες τοῦ ζαθεου τε και
 5 ηγητορος μεγαλου η πατρὶς τὸ κα-
 τα λακῶνα χωρίον μπαρσινικου
 1802 ἐν μηνὶ αὐγούστῳ¹
 ὁ γράψας γεώργιος σοῦπος.

Chapelle de Saint-Jean.

XXVII. *Prière à la Vierge.*

A l'extrémité de la paroi méridionale, sous une arcade, la

¹ Ici un caractère, lettre ou chiffre, indistinct.

Vierge debout étend les bras; à gauche, une femme en longue tunique à plis droits, la tête voilée de blanc, prie debout, les mains croisées devant la poitrine; à droite, le même personnage, dans la même attitude, porte le costume religieux.

Haut. des lettres, 0^m.03. — L'inscription de g. est très effacée; dans le fac-simile, le trait noir indique tout ce qu'on a pu discerner; le pointillé, les restaurations. Blanc sur fond bleu noir.

Η ΠΡΟΜΙΚΥΡΚΑΗ·

ΗΚΒΗ

ΣΥΝ

ΛΕΘΑ

ΤΕΚΝ

ΑΥΤΗΣ

Η ΑΗ ΘΟΪΟΚ' ΑΓΓΕΛΙΚΩ

ΕΧΗΜΤΟΣ ΜΕΤ' ΟΜ

ΘΗΣΑ

ΝΚΗ

ΚΑΗ

Χ' Α:

η [π]αρομια κυρα καλη
η καβαλασεια
συν τοις τεκνοις
αυτης

η δη[α] του θεiou και αγγελικου
σχη[α]τος μετρο[ι]μασ-
θησα καλη-
νηκη μοναχη:

Près de Kali Cavalaséa un peu à droite, une jeune fille prie dans la même attitude; sous les pieds de la Vierge, un enfant est agenouillé.

Les lettres sont de moitié plus petites.

ΑΝΝ ΛΑΣΚΑΡΙ

άνν[α] λασκαρίνα

ΙΘΩΔΩΡΟΣ· ΟΔΗΓΙΤΙ

ΑΝΩ

[θ]εόδωρος· οδηγίτρι-
ανός

Péribleptos.

XXVIII. *Monogramme et dédicace.*

Au dessus de la porte de l'enceinte Sculpture en relief. A l'intérieur d'un cadre décoré de fleurs de lis, entre deux lions dressés, se groupent dans un cercle, en monogramme cruciforme, les lettres du mot Περὶβλεπτος. Le marbre est brisé à gauche, et l'on y retrouve les traces d'un encastrement antérieur. Au dessus du cadre, à droite, une inscription, postérieure à la brisure, est gravée grossièrement, en caractères irréguliers

ZISIΟΥ, n° 15 (fac-simile du monogramme). Inscription postérieure, haut. des lettres, de 0^m.01 à 0^m.035.

† ἀφὸς μαρτίου θ. ἐκτίστη
 δια ἐξοδου τοῦ παναγιωτοῦ
 θηβαίου

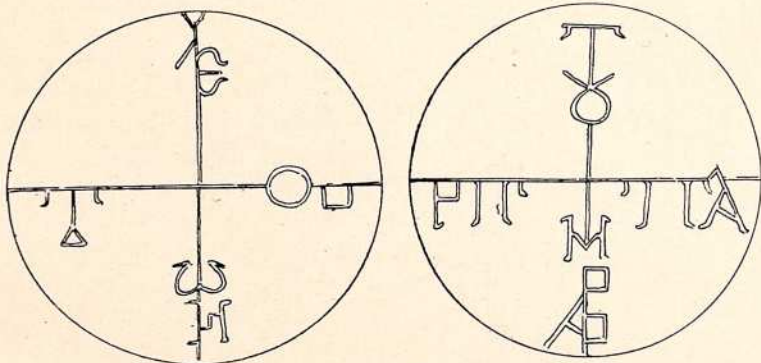
ΑΚΑΔΗΜΙΑ

XXIX. *Monogramme.*

ΑΘΗΝΩΝ

Sur le mur d'un vestibule adossé au flanc méridional de l'église, gravé au trait sur un marbre encastré.

Diamètre du cercle, 0^m.20.

λεωντος του μαβρ(ο)π(α)πα

XXX. *Dédicaces.*

Chapelle en contrebas de l'église, au dessus de la porte.
Double couche de stuc: chacune porte un fragment d'inscription.

Haut. des lettres, env. 0^m.03. Rouge-noir sur fond jaunâtre.

Couche inférieure, à gauche:

ΠΣΙ

ΚΗC

Couche supérieure, à droite:

· · · · · ΉΝ · · · · Π · · · ·

· · · · · ΕΠΙΚΛΗΝ. · · · · ·

· · · · · ΛαχέθΙΜΟΝΙαC · · · · ·

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

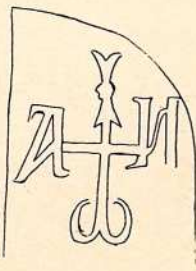
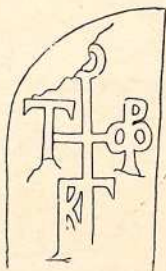

Pantanassa.

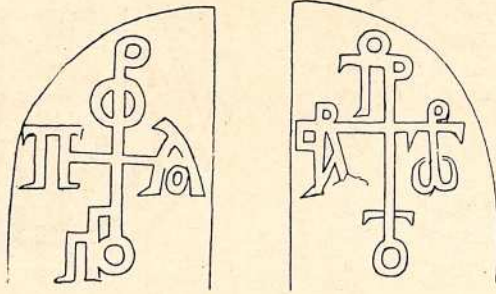
XXXI. *Monogrammes.*

Façade occidentale, demi-arcades appuyées aux fenêtres.
Rouge-brun sur stuc blanc.

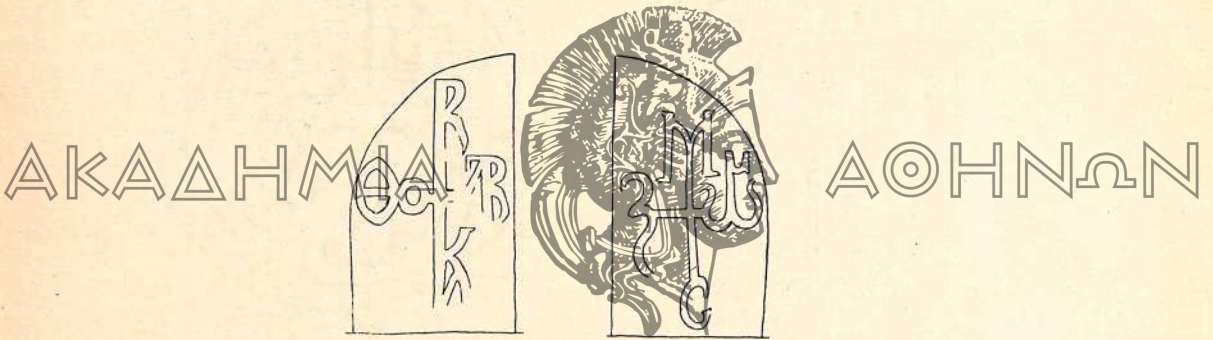
A gauche:

Au centre:

A droite:

ὁ κτ(η)τωρ ιωαν(νης) φρ(α)γγοπ(ου)λο(ς) πρωτοστρατωρ.....

XXXII. *Monogrammes.*

Sur le tailloir du premier chapiteau, à droite de l'entrée occidentale.

Sculptés en relief.

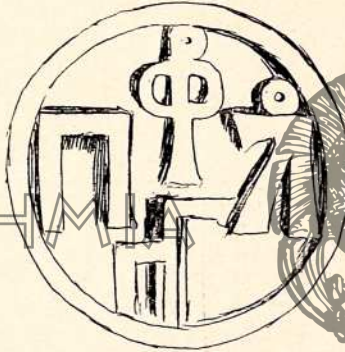
Face sud, du côté de la grande nef:

Face ouest:

Face nord:

Face est:

ὁ κτητωρ ιωαν(νης) φρ(α)γγ(ο)π(ου)λος πρ(ω)τοστραιωρ

XXXIII. Dédicace métrique.

Premier étage de l'église, au dessus du narthex, dans une petite coupole, inscription circulaire, autour du buste de la Vierge.

L'inscription est très effacée: elle se détachait en rouge foncé sur un ton jaune clair: mais presque partout le rouge est tombé, laissant une trace plus claire que le fond. Dans le fac-simile le pointillé indique les restaurations; le trait simple, les caractères très effacés, mais qu'on a pu distinguer. Haut. des lettres, 0^m.05.

† πολλων τυχων σου των χαριτων παρθενε
 μικρον κομιζω σοι δωρον νεον τονδε
 ιωανν[η]ς φραγγοπουλος πρωτοστρα[τ]ω[ρ]
 ου προβλ[ητος] ενδεξιου τυχειν θελων¹.

XXXIV. *Dédicace d'autel* (1428).

La pierre d'autel a disparu. L'inscription a été copiée par Fourmont. La copie originale est au folio 93^v du suppl. gr.

¹ Je donne ma première lecture, en 1896. Deux ans plus tard, lorsque M. Rombos a dessiné le fac-simile quelques lettres que j'avais aperçues (ω dans πρωτοστρα[τ]ω[ρ] et ου au début du quatrième vers), n'étaient plus distinctes.

855 (n° 235): « Sur la table sacrée de l'église de Παντανάσσα à Mistra ». Elle est en caractères courants à l'exception de quelques mots. Nous la reproduisons sans y rien changer.

θυσιαστηριον θειον και ἁΓΙΟΝ της βασιλικης και Γραρχικης μονης της ὑπεραγιας ἡμῶν θκου τῆς επονομαζομενης παντανασσης του τελεισθαι ἐν αυτω ταις . . . (sur le côté septentrional)
 . . . . . ΕΛΕταις καθηρωθεν και αγιασθεν παρα του πανιεροτά-
 5 του μροπολίτου της αγιωτατης μροπολεως λακεδαιμονίας ΚΥΖ
 ΝΕΙΛΟΥ κατ' ἐπιτροπη του αγιωτάτου και οικουμε . . . . .
 . . . . . χου ΚΥΖ διονυσίου, ἐπὶ βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων
 βασιλειων ἡμῶν ΚΥΖ θεοδώρου παλαιολόγου του πορφυρογενήτου
 ΚΤΟ ΜΝΨΕΠΕΤΥΣΑΛΨ ετους τῆς ενε . . .

Il est aisé de compléter ce texte: l. 4 τελεταις; l. 6-7, οικου-
 μενικοῦ πατριάρχου; l. 9, τῆς ἐναστάσης ζ' ἰνδικτιῶνος: et de lire
 les passages que Fourmont n'a pas transcrits: ἁγιον (l. 1): κυ-
 ρου (l. 5, 7 et 8); κατα μῆνα Σεπτεμβρίου του ,σϷλζ' (l. 9).

L'inscription est reproduite au folio 92 (n° 212), d'une écriture plus soignée¹. La transcription au net ne diffère de la copie originale que par de légères différences d'accentuation.

La transcription au net est partagée en trois sections disposées de façon à former trois côtés d'un carré: l'une jusqu'à ἐν αυτω ταις (l. 3), à gauche, de haut en bas; la seconde, jusqu'à οικουμε . . . (l. 6), au bas de la page; la troisième à droite, de bas en haut. L'inscription se développait donc sur les côtés septentrional, occidental et méridional, c'est à dire pour qui regardait l'autel de gauche à droite. Elle était gravée, sans doute, sur l'épaisseur de la dalle.

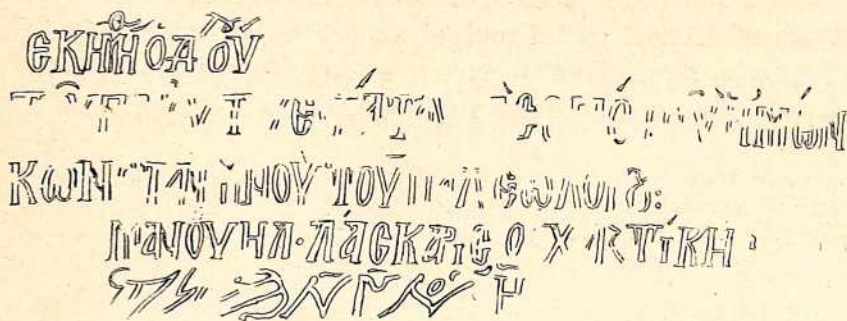
XXXV. *Épitaphe* (1445).

Sous une arcade sépulcrale adossée au mur sud du narthex aux pieds d'un personnage orant.

¹ Sur la feuille, à côté du n° 212, on a écrit au crayon: « reproduite n° 235 ». Cette note n'est pas de Fourmont. Le n° 235 est visiblement la copie originale.

ZISIOU, nos 20-21; — Lampakis, *Δελτ. χριστ. εταιρείας*, II, p. 61; — Millet, *BCH*, L XVIII p. 458, note 5. Haut. des lettres, 0^m.025; larg., de 0^m.01 à 0^m.015; interl., 0^m.005; longueur de l'inscription, 0^m.46. Lettres blanches sur fond en parties bleu et vert. La 2me et la 3me lignes très effacées.

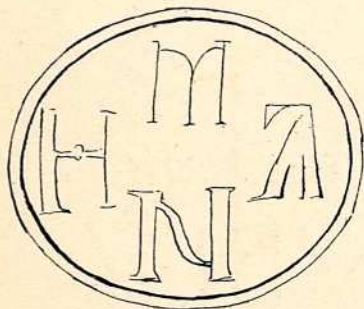

ἐκημήθη ὁ δούλος
 τοῦ π[α]νέυτ[υ]χεστάτου δεσπότη ἡμῶν
 κωνσταντίνου τοῦ παλεωλογοῦ
 μανουηλ· λάσκαρις ὁ χαίρτικης
 ἔτους ᾿ς ρνγ̄ ἰνδικτιώνος ᾿.

Sous le pignon qui couronne l'arcade, trois monogrammes, deux aux extrémités, le troisième sous l'angle central étaient tracés dans un cercle de 0^m.15, en noir sur fond jaune. Celui de gauche a disparu.

Au centre :

A droite :

μ(α)ν(ου)ηλ

χ(α)τξ(ι)κ(ης)

Le monogramme disparu était visiblement celui de λάσκαρις.

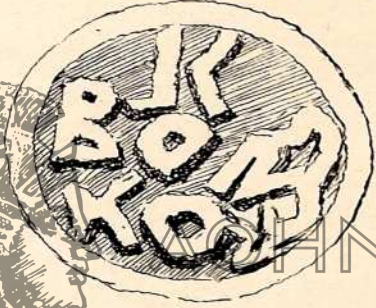
XXXVI. *Monogrammes (1502).*

Autour d'une arcade adossée au pied du clocher, sur la face septentrionale; trois, en tuf sculpté au dessus de la courbe de l'arcade (celui de droite a disparu); quatre, tracés à la pointe sur le stuc, vers le bas, deux à gauche, deux à droite.

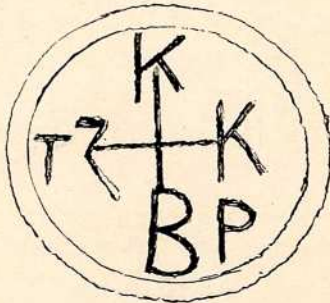
ZISIOU, n° 16. Monogrammes en tuf: diam., 0^m 22; relief, 0^m 01; cerclés de rouge. Monogrammes au trait: diam., 0^m 22; largeur du trait, près de 0^m 005; également cerclés de rouge.

a) *A gauche:*

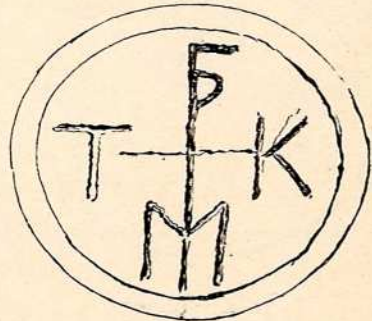
ν(ο)εμβρ(ιου) ιζ

Au centre:

κο(ν)στ(αντινός) κ(υ)β(ερι)τζ(άκης)?

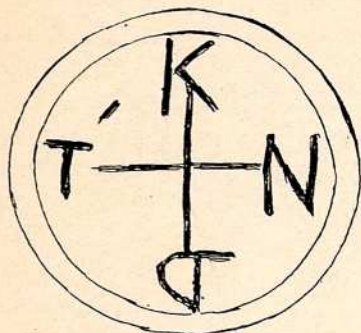
b) *A gauche:*

κ(υ)β(ε)ρ(ι)τζ(α)κ(ης)?

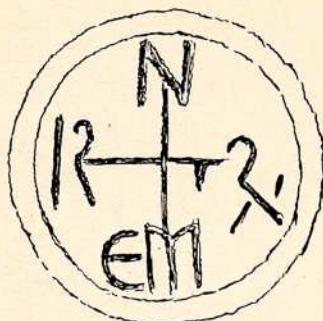

γρ(α)μ(μα)τ(ι)κ(ος)

A droite:

κ(ων)στ(αυ)τ(ι)ν(ος)

ν(ο)εμ(βριου) ιζ(ε)τ(ους) ζ

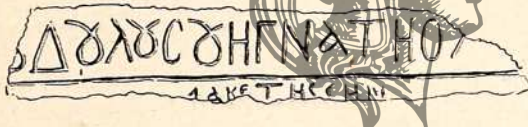
XXXVII. *Invocation.*

Fragment de marbre blanc, encadré dans cette même construction à droite.

Zisou, n° 17. Haut. des lettres, 0^m 055 et 0^m 012. Gravure en creux.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

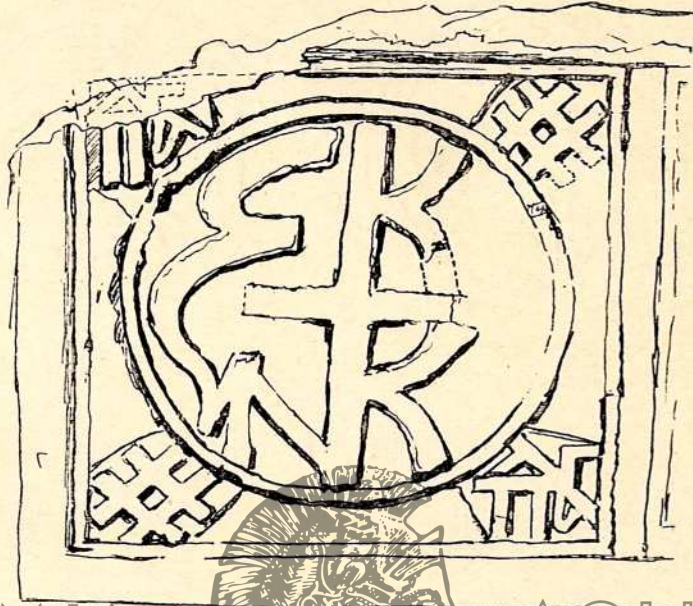
.... [τ]ου δουλου σου ηγνατηου ....
[α]μα κε της σημ[β]ιου αυτου ....

XXXVIII. *Monogramme.*

Petite chapelle à quelque distance au dessus de la Pantanassa, à l'intérieur du monastère. Dalle de marbre servant d'autel. Le monogramme est sculpté deux fois sur la surface de la dalle. Un fragment d'une dalle semblable, mais plus petite, autrefois encadré parmi les marches de l'escalier qui conduit à l'église, se trouve aujourd'hui au musée. C'est ce fragment que l'on reproduit ici.

ZISIOU, n° 19. Diamètres, 0^m.35 et 0^m.24. Relief faible, saillie large et plate.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
 κ(α)ντ(α)κ(α)υ(κ)η(ο)ς παλ(α)ιολ(ο)γ(ο)ς

Sainte-Sophie.

XXXIX. *Monogrammes.*

Sculptés en guise de fleurons, au milieu de l'ornement, sur les impostes des pieds-droits adossés au mur occidental, et ceux des deux colonnes ¹ (faces nord et sud). Aux places symétriques (pieds-droits nord et sud, faces est et ouest des colonnes), l'aigle à double tête fait face au monogrammes.

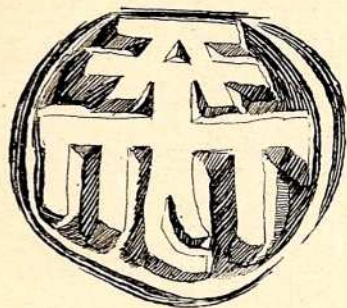
Diam.: impostes des pieds-droits, 0^m.17; des colonnes, 0^m.10. Relief d'environ 0^m.04; lettres taillées en biseau. Marbre bleu. Le monogramme occupe

¹ La colonne septentrionale est tombée pendant l'hiver de 1894-1895. On a recueilli au Musée deux fragments portant, l'un, le monogramme de Cantacuzène; l'autre, l'aigle dicéphale.

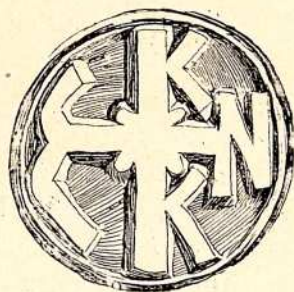
toute la largeur de l'imposte, sauf un filet en bas et la moulure plate verticale en haut. Le fac-simile reproduit les monogrammes des pieds-droits.

Pied-droit sud du mur ouest:

Pied-droit nord du mur ouest:

Δ(ΕΣ)ΠΟΤ(ΗΣ)

Χ(Α)Ν(ΤΑ)Χ(ΟΥ)Ζ(Η)Ν(ΟΣ)

Sur les colonnes le monogramme de δεσποτης regarde la nef centrale, celui de χαντακουζηνος les bas-côtés.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

XL. *Poésie politique.*

ΑΘΗΝΩΝ

Sainte-Sophie était, comme la Panaghia du Brontochion et la Pantanassa, précédée d'un portique à colonnes, aujourd'hui disparu, mais dont j'ai pu retrouver quelques vestiges. Fourmont y copia une longue inscription. Sa copie originale est conservée au folio 99 du Suppl. gr. 855 (n° 261a); le net, au f. 92v (n° 213). Le net porte la mention suivante: « Dans l'église d'αγια Σοφια à Misistra. C'est aujourd'hui une mosquée à Mistra ». Le deux copies sont en caractères courants, sauf deux mots que Fourmont n'a pas compris (l. 22). L'original était en majuscules accentuées avec des abréviations. Nous reproduisons la copie originale que nous traitons comme un original, en maintenant toutefois les abréviations les doubles points sur les ι et les υ, et les esprits sur la première lettre des diptongues.

1re colonne.

- 1 [ἦρ]ως χαριτώνυμος αυταναξ̄ μεγας
 λαοσσόςος πραξει τέ και σοφοῖς λόγοις
 και θανάτου μελημα τω μανδύλιω
 και τούς νοητούς ἀνταναιρῶν σατράπας
 5 και τῆς νίκης πτέρυξιν ἀρθείς ὑψόσε¹
 πορροθεν ἐμφαίνουσα κακτῶν βλεμμάτων²
 νικῶντι και νοῦν και τὸ ρητόρων ζόμα
 ὡς πᾶσι χρηστοῖς ἐυκλεῶς κοσμουμένη
 ὑπὲρ *φουλόγοις*³ τε και τοῖς πρακτέοις
 10 νέμει δὲ τὴν πέλοπος ἐξ εὐανδρίας
 . . . . .σε χρηστῶν ἀγέλην μονοτρόπων
 . . . . .ἀτεχνῶς ὡς θῶ και πατρασι

2de colonne.

- καντακουζηνός̄ αυτων̄ αυτοκράτωρ
 ἔστηκεν εἰς ἐνδείξιν ὀρθοδοξίας
 15 διῶν ἀλητῶς⁴ πρὸς θεῦ πεφραγμένος
 τῶν βαρβάρων ἐπιτηξεν οὐδὲν ἀλόγον⁵
 ὡς ἔστι τοῦ γήμαντος αὐτὴν αξία
 και κατόπιν βαίνουσα τῶν τούτου τρόπων
 καν τῶδε νικᾷ και πλέον σεμνύνεται
 20 πᾶσαν ἑαυτοῦ νοσιᾶν περισκέπει
 ὅς̄ εὐτυχῆς ὢν και καλός̄ και γεννάδας
 σωτῆρ ἀληθῶς Ἡ ΠΗΡ⁶ δεδειγμενος
 και φιλοπάτωρ ἐυρεθείς ἀπὸ βρέφους
 σέβας νέμειν δεῖ και φιλεῖν τὸν πλησίον

¹ Net: ὑψόσει. L' est raturé sur la copie originale.

² βλεμμάτων.

³ ὑπερφῶ λόγοις.

⁴ ἀλύτως. Au net, ἄλυτως.

⁵ ἐπιτηξεν οὐδένα λόγον.

⁶ ἢ πατήρ.

3e colonne.

- 25 βασιλέων αιμασιν ωραισμενος
 επωμαδον μεν σαυρικον σκηπτρον φερων
 και πνικων χαριτων πεπλησμενος
 οπλιζεται γαρ και καταμφοιν¹ ως γίγας
 ησ υζυγος² δ' εστηκεν αυτων³ πλησιον
- 30 και του γενους εκητη και της αξιας
 πασας γυναικων εκνικη τας προκριτους
 τικτους και γαρ τον ιμανουηλ δεσποτην⁴
 και πραγματων εμπειρος⁵ εξ ευβουλιας
 και τον δε σηκον ανεγειρας εκ βαθρων
- 35 προ των πυλων εγραψε της εκκλησιας

4^e colonne.

Της αρεικης ενιουος⁶ επιστατης
 και χουν απεικονισμα της ακακίας
 των αρετικων απαν ευωσεται σωμα
 του πεποι(θ)ως βασιλευς τη δυναμει
 ολα βοηθη και σοφη ζυνοστατις
 40 διδασκαλω τε τω βασιλει χρωμενη
 ουσα δαπαράβλητος⁷ η συζυγια
 ανδρα στιβαρον και φρενων πληρη ζενε
 παντα ο⁸ κχθαιρει δυσμενεις⁹ κατα(τα) κρατος

45 τω παντοποιω του θυ προς λογω
 την βασιλικην πατερων συζυγιαν¹⁰

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

¹ κατ' αμφοιν. — ² η συζυγος. — ³ αυτω.

⁴ Le vers 32 compte une syllabe de trop: on devra donc écrire τικτει, en rapportant le mot à l'impératrice seule, ou supprimer la syllabe initiale de Ιμανουηλ et lire Μανουηλ. Il ne paraît pas douteux qu'on doive préférer la deuxième correction et garder τικτους: c'est au couple impérial qu'appartient l'honneur de cette glorieuse descendance.

⁵ εμπειρος. — ⁶ ενιουος. — ⁷ δ' απαράβλητος. — ⁸ παντας. Fourmont a confondu O et C. — ⁹ Au net, δυσμενοις.

¹⁰ Fourmont n'a pas observé, à en juger par la disposition de sa copie, que les colonnes se suivent, non pas une par une en leur totalité, mais vers par vers. On lira donc à la suite des lignes 1-13-25-36, puis 2 14-26-37. La chose du reste est assez facile pour qu'il ait paru inutile de rien changer à l'ordre du manuscrit de Fourmont.

L'accentuation κατὰμοῖν (l. 28), δ᾿παράβλητος (l. 42) que Fourmont a copiée telle qu'il la voyait, sans critique, indique que la forme des apostrophes et des esprits ressemblait à ce qu'on observe dans les chrysobulles du Brontochion.

Divers.

XLI. Monogrammes.

Copie de Fourmont: Suppl. gr. 855, f. 48 (copie originale); ff. 230 et 231 (net). La copie originale porte la mention: « A Misistra sur une fontaine ». Le net est ainsi désigné: « Misoæ sive Misitræ juxta fontem castelli ». Je n'ai pas retrouvé cette fontaine. Je suppose qu'il s'agit de la haute ville et non de la forteresse.

Le dessin de Fourmont figure un écusson portant un lion.

Au dessus:

ΕΜΑΝΟΥΗΛ ΑΕΣΠΟΤΗΣ

En bas, de chaque côté de la pointe de l'écu :

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

On reconnaît le monogramme des Cantacuzène et des Paléologue.

XLII. Monogrammes.

Fourmont, Suppl. gr. 855, f. 48, sur la même feuille que la précédente, au dessous.

« Dans une église »:

« Un griffon et un lion ».

μ(α)ν(ου)ηλ κ(α)ν(τα)κ(ου)ζ(η)ν(ος) δ(ε)σπ(ο)τ(ης) παλ(αιολογος)

XLIII. *Invocation* (?).

Sur un fragment de corniche encastré dans l'aqueduc de Diasélo, sous l'arcade où passe le chemin du château, à gauche.

Haut. des lettres, 0^m 02.

... Ν ΔΥΧΗΝΑ / ΤΟΙC ΝΤΑ . ΛΙ . C . . Ω Ν C Ο Ν ΟΙ . . . Τ Ο . . .

peut-être: λυσην (ou δωσειν) αυτοις . . . . . των σον οι[κον] . . . .

XLIV. *Dédicace* (1742).

Fontaine à Diasélo, près du sentier conduisant vers Trypi.

Majuscules irrégulières (0^m.01 à 0^m.03), sans accentuation ni surcharges.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1742 αβγοβάτου — 22
γηοργακίς φακίς
έβαλα και έγρισα το πα-
ρον καμαρι με τη σεντούκα

XLV. *Dédicace* (1762).

Fontaine près de Saint-Pantaléimon, sur le bord du ravin qui sépare le vieux Mistra du village moderne.

CIG 8762, d'après Le Bas, *Inscr. gr. Laconie* (1837) p. 152: « Mistrae (Novae Spartae) in lapide fontis. Inscription copiée par M. Trézel sur une pierre de la fontaine des cinq arcades à Mistra ». La transcription de Le Bas est très fautive. Il la date de 6362 = 853.

Haut. des lettres, 0^m.025. Majuscules assez régulières, accentuées. Quelques abréviations.

Ζήθι κυράκος ανδ[ρά]ριστος¹ λακεδαίμων
 τουπικλην κρεβατᾶ κύδιστ' αγγίνοε ανερ
 προστατε[ύ]σας και γάρ παρακλήσεσι παντων
 συντριψας τε ὄρη τάδε πηγας θεσπεσιους τε
 αψξβ αυγουστου κζ^η

XLVI.

Copie de Fourmont: Suppl. gr. 855, f. 22 (copie originale); et 571A, fol. 290 (net). Copie originale: « Dans l'église de Saint-Georges à Mistra sur un marbre² de cette église ».

Ο ΣΤΡΑΤΟΥΣ Θ^{ΟΥ} ΜΡ^{ΟΥ} ΡΓ^{ΟΥ} ΠΗ^Λ ΗΜΝΙΚ^{ΟΥ} ΜΑΝΟΥ^{ΟΥ} Τ^{ΟΥ} . . . . .
 ΚΗΝ ΔΕ Θ^{ΟΥ} Τ^{ΟΥ} ΜΕΑΝΗ ΜΑΝΟΝ ΔΡ^{ΟΥ} Χ^{ΟΥ}

ο εν αγιοις θυματαυργος πατηρ των νικων ο με[τ]ανοιτης . . .

Je ne comprends pas la seconde ligne: on y reconnaît les abréviations de ἡμῶν, de ἀνθρώπων.

Saint-Nicolas de Parori.

XLVII. *Invocation.*

Dans le mur d'enceinte qui entoure la cour de l'église, à l'extérieur, au sud, près de l'entrée, est encastré un fragment d'une corniche décorée de rosaces et de soleils tournants. Sur la moulure verticale est une inscription.

Haut. moyenne des lettres, 0^m.02. Majuscules assez régulières, espacées, accentuées en partie. Les mots ne sont pas séparés.

[του δουλο] σου βασιλειου ιερεος του γυμνομαχοῦλου τ . . . .

¹ Le Bas: ἀνδράριστος

² Fourmont avait écrit d'abord « sur une colonne » La correction est d'une autre main.

XLVIII. *Invocation.*

Fragment encastré dans le mur sud de l'église

ΕΘΘΕΟΣΑΓΙΟΣ
ΡΟΣΑΓΙΟΣΑΘΑ
ΕΛΕΗΣΟΝΗΜΑΣ +
ΜΝΑΜΙΝΟΙΤΑΥΤΗΝ
ΙΒΟΥΛΕΥΧΤΩΤΑΦ^ω +

[† αγιοῖ(ς) ο θεος αγιος
[θεοδω]ρος αγιος αθα-
[νασιος] ελεησον ημας †
[μελειν] μναμιν σοι ταυτην
[εαν τις επ]ιβουλευση σοι ταφω †

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

XLIX. *Memoration.*

ΑΘΗΝΩΝ

Fragment de marbre encastré dans le pavé du sanctuaire.

Majuscules irrégulières, mêlées de minuscules. (Haut., de 0^m.01 à 0^m.03).

ΑΓΗΟΣ ΝΗΚΟΛΑΟΣ
ΕΝ ΜΗΝΗ ΦΕΒΡΟΥ(Α)ΡΗΟΥ ΙΑ
ΙΟΣΑΡΕΓΡΕΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΟΥ
ΕΚΗΜΙ ΘΗΥΠΗΚΟΠΟΚΕ
ΑΤΡΕΑ ΤΡΗΑΤΑΦΗΛΑΚΗ

αγηος νηκολαος
εν μηνη (φεβρ)ου(α)ρηου ια
[ουτος ο να]ρος ανεγερθη εκ βαθρον
[αμα και] εκ(οσ)[μη]θη (σ)π(ουδ)η κοπ(ω) κε
[δαπανη] ατρεα τρηαταφηλακη

Panaghia de Parori.

L. *Poésie politique.*

La Panaghia de Parori est aujourd'hui disparue. Copie de Fourmont. Supp. grec 855, f. 17^v (copie originale); f. 309 (net). Dans la copie originale, Fourmont a noté: « Sur la porte septentrionale de l'Église Παναγία τοῦ Παρόρη ». Dans la transcription au net: « Sur la porte septentrionale de cette église, sur un marbre. »; et plus bas « Cette 4e et la 5e colonne sont sur un autre marbre, à côté du premier, mais d'un autre caractère ». L'original était en majuscules; la copie est en minuscules, sauf exceptions. Nous la reproduisons en la traitant comme un original.

Les cinq colonnes sont transcrites sur une seule feuille: I et II l'une au dessus de l'autre, du côté gauche; III, IV et V, de même, du côté droit, mais avec cette particularité que la IVe et la Ve, pour économiser la place et ne pas entamer une autre feuille, ni reporter au verso, ont été écrites en travers. De là vient que le titre placé au dessus de chaque colonne man-

que pour la cinquième. Cette disposition semble prouver que Fourmont n'avait pas observé la méthode adoptée par le graveur du texte et qui doit être suivie dans le déchiffrement. Les vers se succèdent non pas de haut en bas et colonne par colonne, mais bien de gauche à droite, sur l'ensemble des colonnes. Ce n'est donc qu'après avoir lu les cinq vers d'une même ligne qu'on doit passer à la ligne suivante (cf. n. XL).

Pour rendre manifeste ce procédé et faciliter la lecture, tout en gardant, sauf en ce qui concerne le renversement des deux dernières colonnes, la disposition du manuscrit de Fourmont, j'ai numéroté dans chaque colonne tous les vers de 1 à 18 ou 17. On devra lire de 1 I à 1 V et ainsi de suite.

Les lignes 18 des colonnes I et II, en excès sur les autres colonnes, s'expliquent par l'addition d'une formule finale à laquelle cet espace limité suffisait.

1° colonne de 18 lignes.

- 1 λόγος παλαιὸς δῶρον θεῶν δεσπότης.
- 2 ἐχθροὶ κακοῦργοι καὶ δόλιοι ἐσκράτος¹.
- 3 ἅπαντ' ἔπραττον ἐκβαλεῖν τε τοῦ θρόνου
- 4 μεθ' ὧν ἅπανθ' ὑπήκοον κατεκρίζουν.
- 5 ἀπλοὺς τὸ ἦθος ἀγάζων θεωρίαν.
- 6 ἀνὴρ γλυκὺς τε καὶ προμήθεια ξένων.
- 7 σμικρομένην οὔσαν τοπικοῖς ἀνδράσι
- 8 τοιαῦτα τὰ ἔνεδρα τῶν ἐγχωρίων.
- 9 ἄλλου φαραῶ καὶ πικρῶν ἐπισατῶν.
- 10 πλάσῃν θῆ μὴ γινῶντες οἴμοι τάλαρες
- 11 ἄλλα ἐπ' ἄλλοις καθ' ἐκάστην ἡμέραν
- 12 ἄγαρ ἐγγόνους εἰς ἄμιλλαν λαττίνων²,
- 13 ἐν οἷς ἔπασχεν ἀδικοῦμενος πάνυ.
- 14 ἢ πῶς δοκεῖτε ἀπαξ ἅπαντες ποτε
- 15 ἅπασαν ὡς ἀντικρὺς ἐν χερσὶν εἶναι.
- 16 εἶτα ἀμηρᾶ ὠμιληκῶς ἠδέως
- 17 ἄχθειε πρὸς ἡμᾶς νικητὴς προπαιούχου³
- 18 ὃ ἡ δόξα κράτους πρέπει⁴ νῦν καὶ αἰε.

2° colonne de 18 lignes.

- 1 βασιλέων ἔγγονος υἱὸς τυγχάνων.
- 2 ἐφευρεταὶ κακῶν κάκιστοι τοὺς τρόπους.
- 3 τοῦτον θέλοντες ἐκφυγεῖν τῶν ἐνθάδε·
- 4 οὗτοι μὲν εἰργάζοντο ταῦτα ὡ φίλοι
- 5 ἄκακος εὐθύς ὡς ἴσασιν εἰδότες.
- 6 λιμῆν ὑπάρχων ὡς ἰωσήφ αἰγύπτω.
- 7 χρήζουσι κράτους δεσπότης ὑπερέχειν
- 8 εἵποιμι ἂν καὶ χείρονα τούτων πλέον.
- 9 εὐρικότερες πλοῦτον πόλας⁵ τὲ καὶ χώρας
- 10 τούτοις ἀνδράσι πολλάκις πρέσβεις στέλων.
- 11 ἐπινοούντων καὶ λεγόντων οὐ θέμις⁶

¹ ἐς κράτος. — ² Ἄγαρ ἐγγόνους = Ἄγαρηνοῦς V, 14. — ³ ἀμηρᾶ, l'émir. — ⁴ Au nei, πρέπειν. Le ν, dans la copie originale, est barré. — ⁵ πόλεις. — ⁶ οὐ θέμις (ἂ οὐ θέμις ἐστί!).

- 12 τὰς ἐλπίδας τέθηκε πρὸς τὸν ΧΝ μου.
 13 χάριτι ρωσθεὶς πρὸς πάλην οὖν βαδίσας.
 14 τῆν τῶν ἐχθρῶν ἐκπτωσιν ἐλθοῦσαν τάχῃ.
 15 μόχθου κόπου τὲ κινάουνο¹ παραβλέψας
 16 ἀναδοχὴν ἔυνοϊαν εὐρικῶς ξένην,
 17 τῶν λαττίνων πᾶνυ γε κατησχυμένων,
 18 καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

3° colonne de 17.

- 1 ἦχθη πρὸς ἡμᾶς ὡς κύριον² τοῦ τόπου.
 2 μεστοὶ φθονοῦ ψεύδους ἔριδος³ καὶ φόνοῦ.
 3 ἢ θανατῶσαι καὶ ἀδеспότως μένειν.
 4 χρόνοις ἱκανοῖς τῶν ἀριθμῶν ὡς πέντε⁴
 5 εἰρηνικὸς φιλάγαθος φα(ν)εὶς πᾶσιν
 6 ξεναγογῶν ἕκαστα προῖκα τοὺς ξένους.
 7 δάκνειν τὲ ἀλλήλους τε καὶ καταφλέγειν.
 8 αὕτη γε ἀνταμειψίς ἦν τῷ κυρίῳ
 9 ἐφ' ᾧ ὦν ἐζήτουν θανατῶσαι δασπότην
 10 ζήτων ἀγαπῆν συναφείαν τοῦ τόπου
 11 δέει θλίψει λύπη τὲ σου γγροσχεθεὶς ἄμα·
 12 ὄν ἔσχεν αἰετὴ τῆ ἑαυτοῦ καρδία
 13 τίς ἂν κατεῖποι τὰ πεπραγμένα ἄνδρες
 14 πόλεις ἐχειρώσατο ἐχθροὺς πατάξας
 15 γνώμη ἀγαθῆ εἰς ὑφήλιον τρέχει.
 16 ἐξουσίαν ἔλαβε πελοποννήσου
 17 ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ζημιωθέντων ἄγαν

4° colonne 17 lignes et d'un autre caractère⁵.

- 1 κωνσταντινούπολιν λιπῶν τὴν πρίδα.
 2 ὄρκον πατοῦντες ἀρπάζοντες τὰ ξένα.
 3 εφ' ᾧ σέβας πάτριον ἤσχυναν σαφῶς.

¹ κινδύνου. — ² κύριος. — ³ ἔριδος. — ⁴ χρόνοις . . . τὸν ἀριθμὸν . . .

⁵ Cette indication vaut pour les deux dernières colonnes, ainsi qu'il appert de la note de Fourmont citée en tête.

- 4 βαβαὶ ἀεὶ πνέοντες εἰς μάχην κράτους.
 5 εὐεργέτης εὐσπλαγχνος ΠΡΑΥC¹ ὡς ἄλλος.
 6 θαυμαστος εἰς ἅπαντας ἐχθροὺς τυγχάνων
 7 ἐν ᾧ σφαγαὶ καὶ δάκρυα ὡς εἰμέραι²
 8 ἀνθ' ἧς ἐλευθερίας ἔχον³ ῥωμαῖοις
 9 ὡσπερ παλαιὸς⁴ ἔπραξαν τῆς ἀμπέλου
 10 οἴμοι τῶν κακῶν εἰσακουσθεὶς ουδέπω.
 11 τάγμα στρατιωτικὸν ἀθρόισας ἄκων
 12 παρακαλῶν ὡς τάχιον δοῦναι δίκην.
 13 εἰ καὶ φύλον⁵ χριστιανῶν δεῖνα παθόν.
 14 σαμψῶν ἀναφανείς δε κατὰ τὴν νίκην
 15 ὡς ἂν ἔχοιμεν ἐλπίδα σωτηρίας
 16 χειρώσας ἐλθῶν δεσποτείαν τοῦ ἄργου
 17 οὕτω ΚC' ἀντιτάσσεται ἐχθροῖς

[5e colonne 17 lignes de la même écriture que la 4e].

- 1 σφόδρα ἀπειθείσοντες οἱ ~~Ἰουδαῖοι~~⁶
 2 διαίρεσιν φιλοῦντες ὡς αἰματωδῆ
 3 γραψάντες ἀντοῦς τοῖς λατινοῖς ἀδικη
 4 ὁ δ' ἀναρεῖς⁸ τε γλωσσικωτάτος λίαν
 5 πατρόφιλόπαις ἀγαπῶν τοὺς ἐνθάδε
 6 ποθῶν ὑψῶσαι δεσποτείαν ῥωμαίσις.
 7 σύγχυσις ἡμῖν τοῖς δε λατινοῖς σθένος
 8 ρυσθέντες ἐκ πηλοῦ πληθῆις λατίνων
 9 ὡς φησιν οὕτω χσ ἐν παροιμία

¹ Transcription singulière en fac-simile pour un mot aussi clair: πρᾶυς (cf. ταλαΝΕC L. 10). — ² ὀσημέραι — ³ εἶχον ou ἔσχον. — ⁴ Il y a une faute évidente: il faut à ἔπραξαν un sujet pluriel, peut-être παλαιοί; ou bien, avec le pluriel indéterminé, répondant à *on* en français, παλαιῶς. — Une correction légère donnerait Ἰουδαῖοι très analogue paléographiquement: allusion à la conduite des Juifs envers le Christ, maître de la vigne, dans la parabole; cf. V, 9 (Matth., XXI, 33-45). — ⁵ Au net, ψύλον.

⁶ Les mots ont été mal coupés par Fourmont qui semble ne pas avoir compris; on doit lire οἱ ἀμώριοι comme des insensés. La forme ordinaire est μωρός, mais la mesure réclame μώριοι. Malgré les allusions bibliques, on ne peut songer aux Amorrhéens = Ἀμορραῖοι.

⁷ ἀτόυς; le sens est clair, sans mot qui exprime l'alliance. — ᾧ δίκη, remplissage, cf. ᾧ φίλοι II, 4. — ⁸ ὁ δ' ἀνδρετος.

- 10 ἀγνωμοσύνην μὴ φέρων τούτων ὅλως
 11 ἄνδρας δυνατοὺς θηριώδεις πρὸς μάχην
 12 οὖσιν αἰτίοις εἰς ἐρήμωσιν τόπου
 13 φεῦ φεῦ ἐπι κρίμασι τῶν ἀντιδίκων
 14 ἔπειτα εἰδῶς ἀγαρηνοὺς τὴν κτίσιν
 15 καὶ μηκέτι ἴδοιμεν αἰχμαλωσίαν
 16 πᾶσαν τε φημί ἦν δυνάσται ἐκράτουν
 17 χάριν δεδωκῶς τοῖς ταπεινοῖς καρδίᾳ.

Musée.

LI. *Fragment d'acte.*

Sur un fragment de colonne.

Haut. des lignes, 0^m·02; interlignes un peu moindres.—Planche XX bis, 2.

..... [ἀπο]λυτ[ήριον] γραμμ[α]
 ..... τῶ] διαληφθεν-
 [τι... μ]οναστηρίου του
 [..... εἰς ἀσφάλειαν
 [... μ]ετὰ ἀπορίτω ἐνδιχτιῶνος με

LII. *Fragment d'acte.*

Sur un fragment de colonne. Apporté du nouveau Mistra.

Hauteur des lettres, de 0^m·015 à 0^m·018; interl., env. 0^m·015.—Planche XX bis, 3.

- 1 † ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ κατα [τὴν]
 [πε]λοπόννησον πατριαρχικοῦ μο[να]-
 στηρίου τοῦ εἰς ὄνομα τιμωμένου [τοῦ]
 [ἐ]ν ἱεράρχοις παμμάκαρος καὶ θαυματορ[γοῦ]
 5 [νι]κολάου καὶ ἐπικεκλημένου του ἀχρα[ντου]
 [ἀ]νέφε[ρον] εἰς τὴν ἡμῶν λογιότητα ὡς ἔφθασα[ν]
 [ἀ]γορά[σασθαι] χωράφια τινὰ δεδώκασιν δὲ
 [τινὲς] τῶν φιλοχρίστων ἕτερα πρὸς εν[ω]-
 [θη]σόμενα εἰς τὸ τοιοῦτον μοναστήριον καὶ εὐρ[έθη]-
 10 [σαν] οἱ κομί[σαιεν] ὄχλησιν καὶ κατὰ δυ[ναστείαν] . . .

LIII. *Invocation.*

Fragments d'une croix en haut relief. Inscription sur le cadre de la dalle.

Majuscules non accentuées, gravure médiocre, lecture malaisée; haut. moyenne, 0^m.015.

a) à gauche:

b) à droite:

Υ
Δ
ΕΣ
ΠΟ
†
///
///
ΘΕ
ΚΕ
///
ΘΚΕ
ΗΘ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

a) [το]υ δεσποτου [ημων] θεε κυριε [και] θεοτοκε [βο]θη[η]τε

b) ηοσηφ ο αρμενιο[ς] ο απο την μεγαλιν α[ρ]με[ν]ηαν

LIV. *Monogramme.*

Fragment de corniche, au centre de l'ornement.

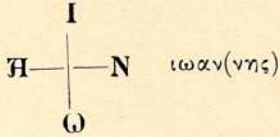

ζαμπεα

LV. *Monogramme.*

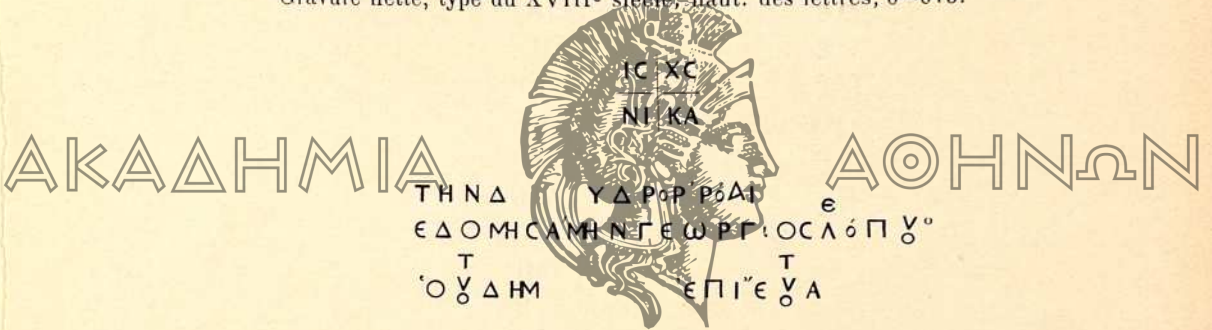
Haut. des lettres, 0^m.025; diamètre, 0^m.085.

LVII. *Dédicace.*

Fragment apporté de Sparte, au revers d'un relief antique.

Gravure nette, type du XVIIIe siècle, haut. des lettres, 0^m.015.

την δ[ε την] υδρορόα[ν]
 έδομησάμην γεωργιος λεόπου[λ]ος
 ό του δημ[ητρίου] έπι έτου[ς] α. . . .

GABRIEL MILLET

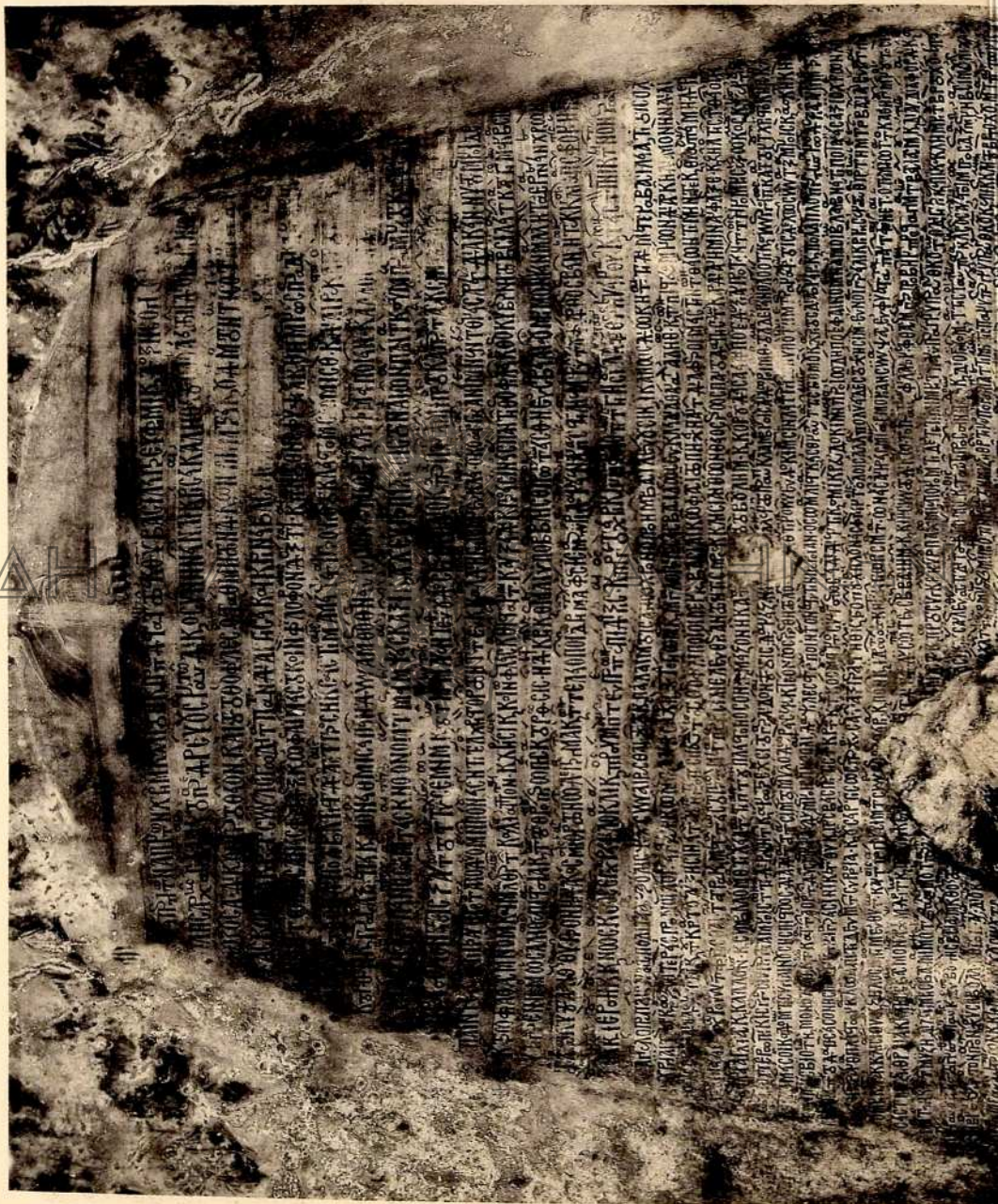
ΑΚΑΔΗΜΙΑ

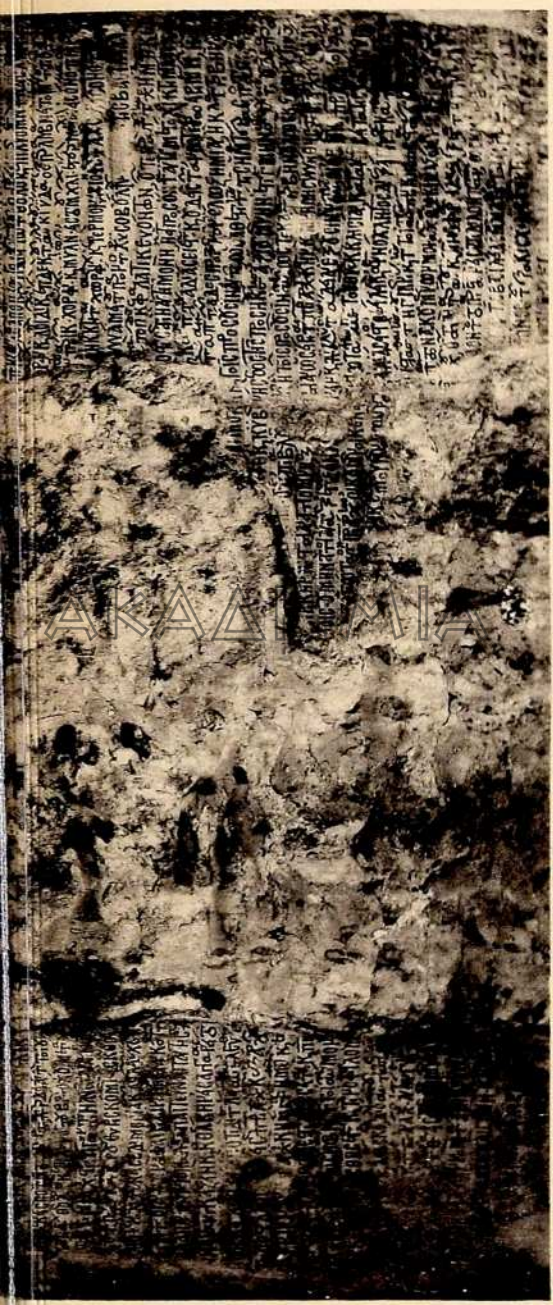
ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔ

Phototypie Berthaud, Paris.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

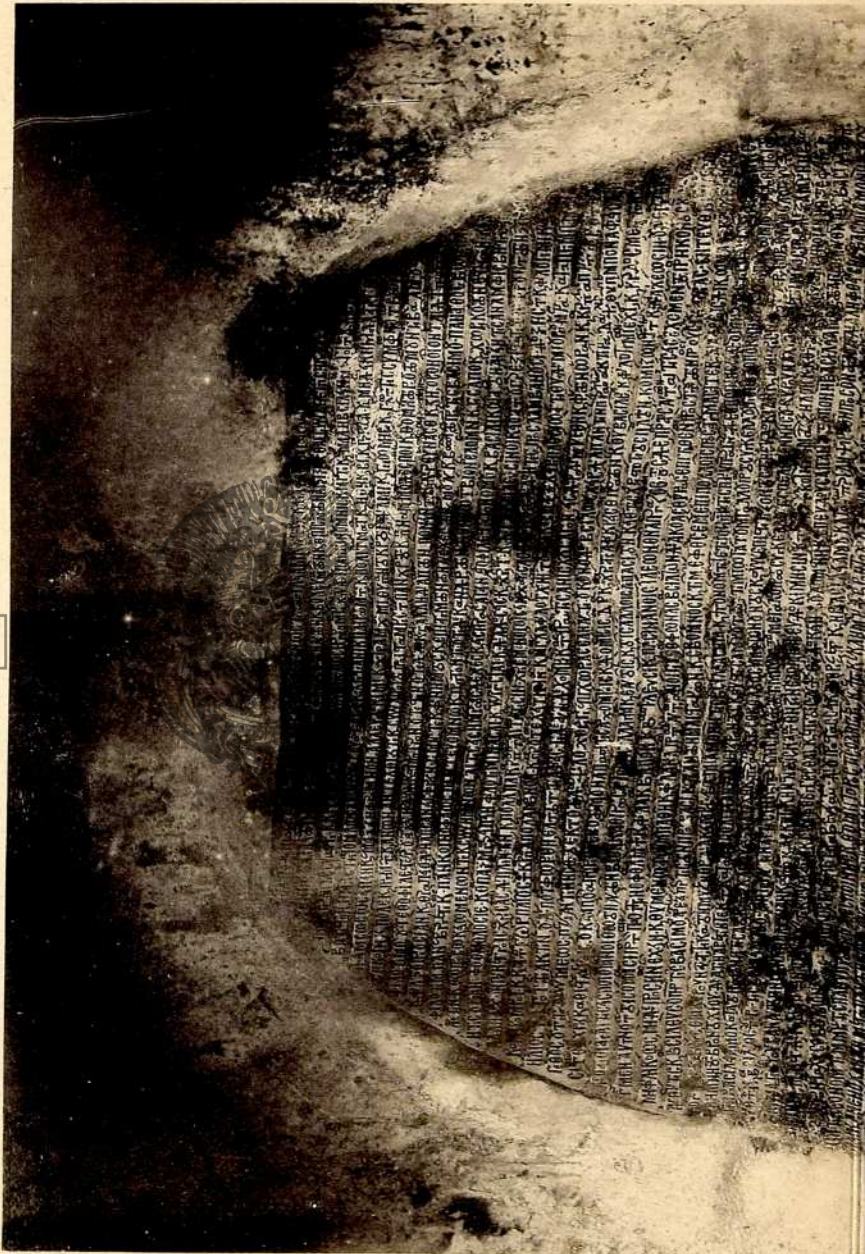
ΑΚΑΔΗΜΙΑ

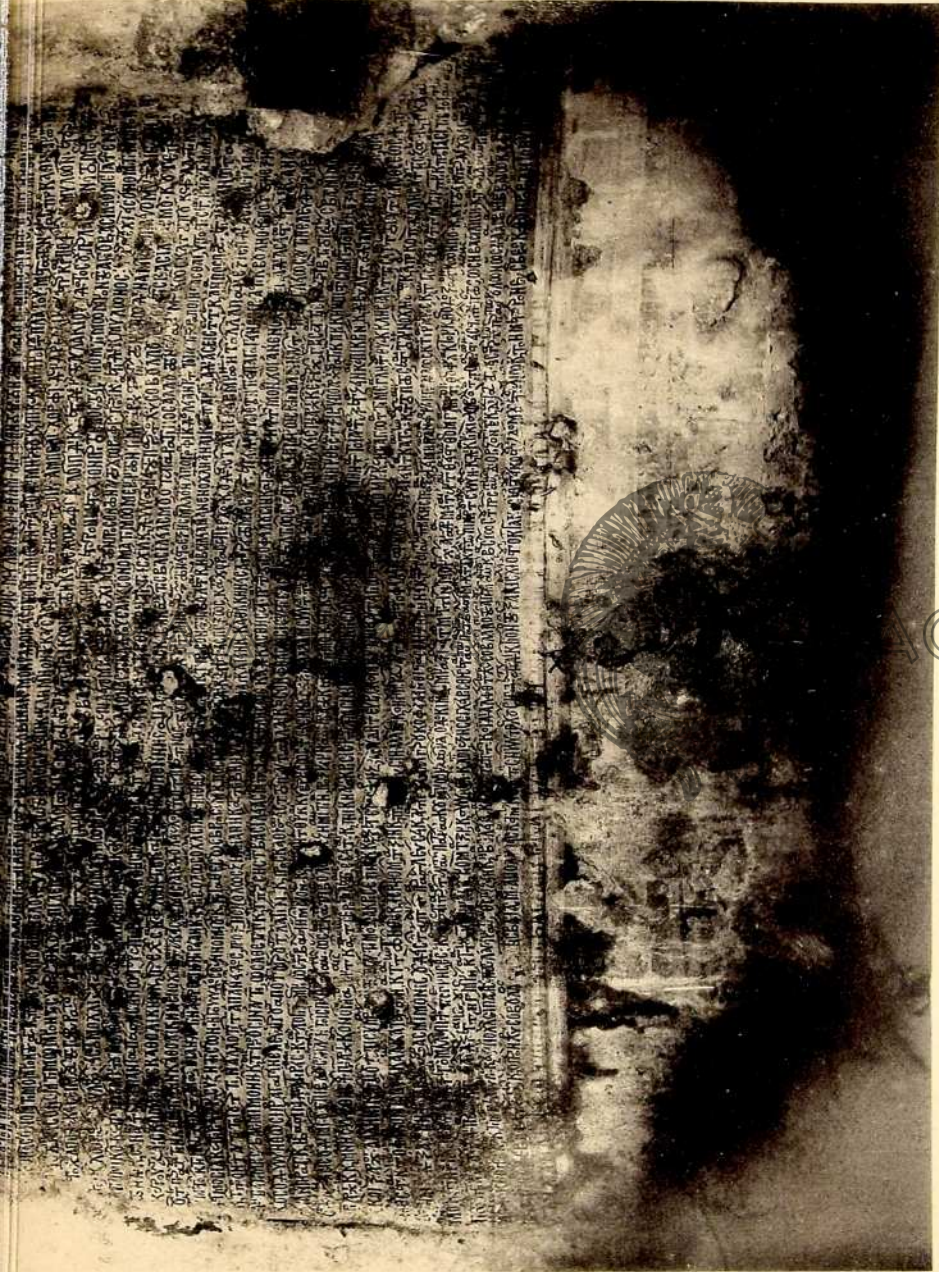
ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙ

Phototypie Berthaud, Paris.

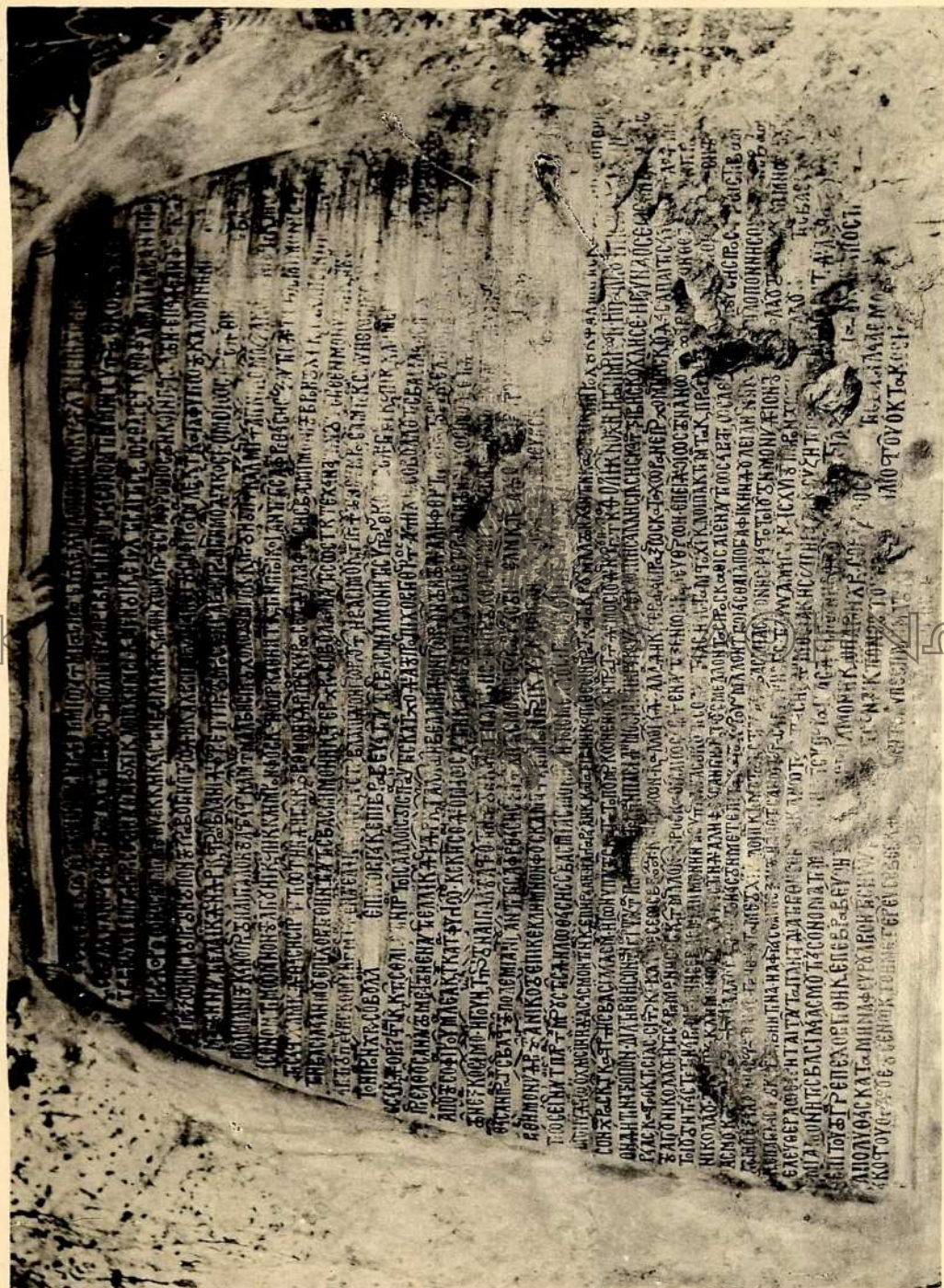
JOHN

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

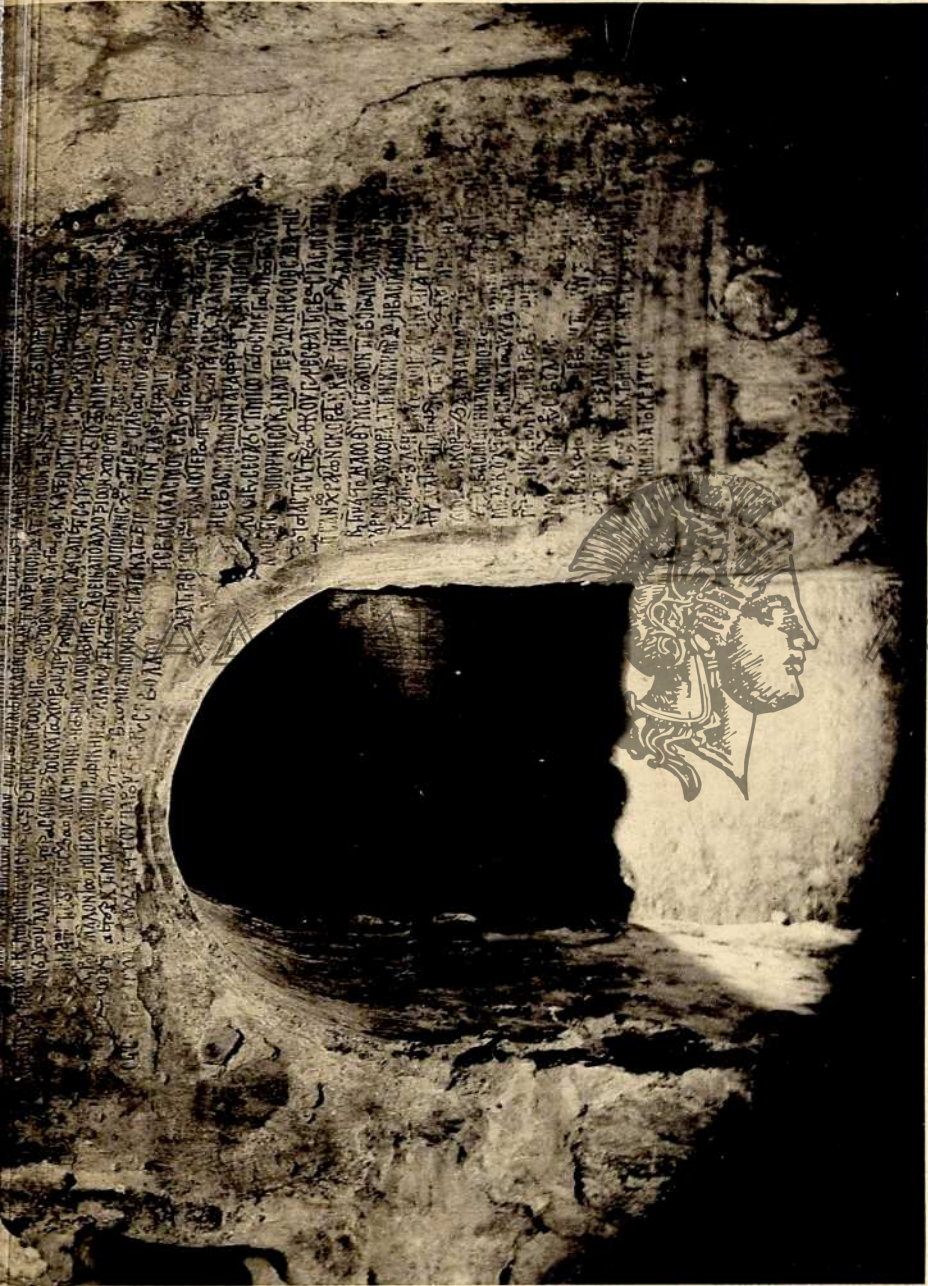
ΑΘΗΝΩΝ

AKAΔΗΜΙ

©HNNN

Phototypie Burthaud, Paris.

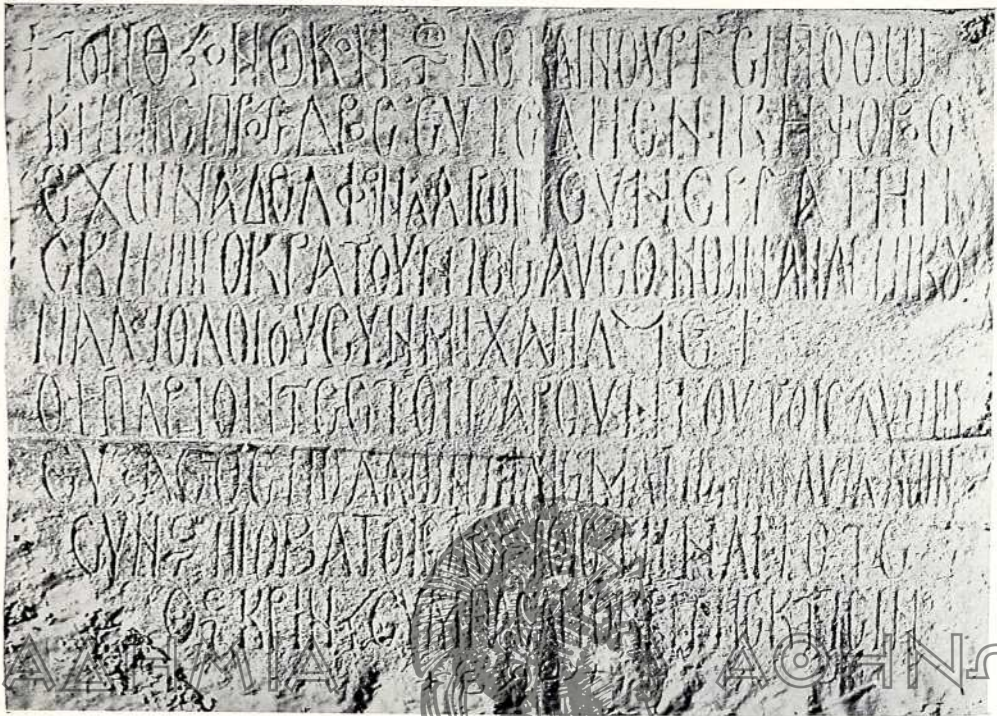

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

2.

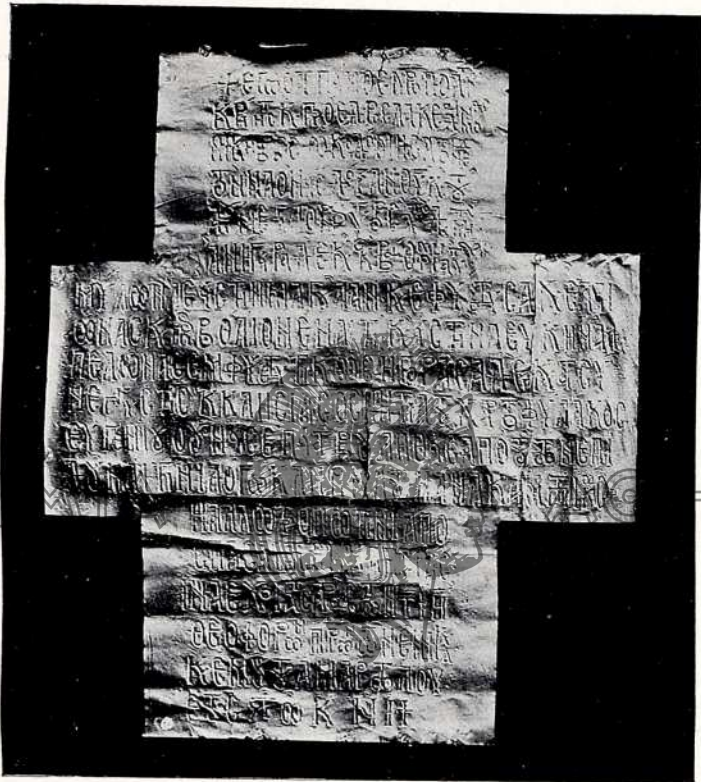
3.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

AKAΔH

HNΩN

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜ

ΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020472

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ